

Luke March

Günümüz Avrupa'sında Uç Sol Partiler*

Marksizm'den Ana Akıma mı?

- Uç sol -eski komünist Doğu Avrupa'nın büyük bölümü ve diğer bazı ülkeler dışında- AB politik arenasında gitgide daha istikrarlı, güçlü ve kalıcı bir aktör haline gelmektedir. Pek çok ülkede ise soğuk savaş sonrası gücünü yakalamak üzere olduğu söylenebilir.
- Uç solun, ana akım sosyal demokrat partilerin başlıca muhalifi haline gelmesi, artık aşırı uçta yer almayan büyük partilerin kendilerini sosyal demokratların vazgeçtiğini iddia ettikleri değer ve politikaların en büyük savunucusu olarak göstermelerinden kaynaklanmaktadır.
- En başarılı uç sol partiler, karizmatik bir lidere sahip, ideolojisiz ve faydacı bir politik hat izleyenlerdir. En başarılı stratejiler ise, post-materyalist, beyaz yakalıların gündemlerine vurgu yapan, popülist ve seçkinlik karşıtı hedeflere sahip olanlardır. AB'nin güncel sosyo-ekonomik ve politik ortamı da popülist stratejilerin gelecekte yükselişe geçme ihtimalini arttırmaktadır.
- Politikayı belirleyenler, kural olarak uç sol partileri düşmanlaştırmamalı veya marjinalleştirmemelidir. Çünkü bu tür politikalar geri tepebilir ya da düzen karşıtı popülist eğilimleri harekete geçirerek sadece kısa vadede bir başarı yakalayabilirler.
- Uç sola ilişkin başarılı bir strateji, gerektiğinde en pragmatik unsurlarıyla iletişim ve işbirliğini içermektedir. Bu arada daha köklü sosyo-ekonomik ve politik ilişkilere yönelme arayışları da uzun vadede başarıyı sağlamaktadır.

Çevirmen : Hülya Osmanağaoğlu

* Uç Sol: 'Far left' terimi metin boyunca uç sol şeklinde çevrilmiştir. (Ç.N.)

1	Uç Sol'un tanımı	2
2	Uç solun komünizm sonrası dönüşümü	4
3	Seçim Başarıları ve Yenilgilerinin Nedenleri	6
3.1	Sosyo-Politik Ortam	6
3.2	Sosyal Demokrasinin Dönüşümünü İstismar Etmek	9
3.3	Parti İçi Adaptasyon	10
4	Uç Solu Kimler Destekliyor?	10
5	Uç Sol Programlar ve Etkileri	12
6	Rakiplerin Uç Sola Karşı Stratejileri	15
6.1	Dışlama	15
6.2	Agresif Marjinalleştirme	15
6.3	Pragmatik işbirliği	16
6.4	Agresif Massetme	16
7	Avrupa Ölçeğinde Uç Sol Ağlar	17
8	Özet, Çıkarımlar ve Tavsiyeler	18
9	Ek	21
10	Kaynakça	21

1 Uç Sol'un tanımı

Uç sol partiler, kendilerini 'sol'da, ancak çoğu kez yetersiz olduğunu düşündükleri ya da sol kanatta bile görmedikleri sosyal demokrat solun ötesinde bir solda tanımlayan partilerdir. Temel olarak iki 'sol' tanımı vardır. Birincisi kapitalizmin sistematik olarak -baştan aşağı- değişmesini isteyen radikal sol partilerdir ki karşıtlarınca genelde aşırı bulunan uç sol partilerin aksine, bu partiler (en azından söylemde) demokrasiyi kabul etmektedir. Dahası demokrasi tanımlarına politik reformları ve/veya doğrudan demokrasi özlemini, katılımcı yerel demokrasiye ilişkin yaklaşımları, -çoğu belli belirsiz tanımlanan- politik sistemden dışlanmışların ve marjinalleştirilmişlerin -örneğin işsiz ve göçmen işçilerin- haklarını da dâhil etmektedirler. Antikapitalizm anlayışları, en genel anlamıyla Washington Konsensüsü'nde, ticari liberalizm, piyasalaştırma ve özelleştirmede temsili bulan neo-liberal küresel kapitalizme muhalefeti içerir. Ancak bununla birlikte bu partiler, artık planlı ekonomiyi savunmamakta, hizmet sektörü ile küçük ve orta ölçekli işletmelerle sınırlı bir özel girişimi desteklemektedirler.

Aşırı sol partiler ise tersine, liberal demokrasiye daha çok düşmanlık beslemekte ve sosyal demokratlar dâhil tüm politik güçleri "burjuvazi" ile uzlaşmakla suçlarken, parlamento dışı mücadeleye vurgu yaparak, piyasa girişimlerini genellikle lanetli addedip antikapitalizmin altını daha sert tanımlamalarla doldurmaktalar.

30 yıl önceki uluslararası komünist hareketle karşılaştırıldığında uç sol radikalliğinden fazlasıyla sıyrılmış görünmektedir. Aşırı sol -Fransa, Portekiz ve Yunanistan hariç- çoğu yerde marjinal kalmıştır. Bu boşluk genellikle Troçkist ve Maoist gelenekten gelen, kendilerini "devrimci" olarak tanımlayan partilerce doldurulmaktadır. Tüm Avrupa ülkelerinde bunlardan yarımşar düzine vardır ancak çok az yerde küçük birer 'cemaat' olmanın dışına çıkabilmekteler. Hem radikal hem de aşırı solun, mevcut politik ve toplumsal duruşlarının temeline ekonomik eşitsizliği koyması, kolektif ekonomik ve sosyal hakları öncelikli gündemleri olarak ifade etmesi, 'sol' olarak değerlendirilmelerinin gerekçesi olabilir. Bu partilerin radikallikleri ya da aşırılıkları oldukça sorgulanabilir, zira en marjinalleri dâhil hepsi seçim süreçlerine dâhil olurken, Marks'ın yaklaşımlarıyla uyumlu bir biçimde kendilerini sosyalizme ulaştırarak yolun nitelik ve detaylarını bile telaffuz etmemekteler. Örneğin Fransız ve İtalyan Komünist Partileri artık devrimden değil, kapitalizmi yenmekten ve aşmaktan söz etmektedir.

Uç sol ideolojik ve politik tercihlerine göre dört ana gruba ayrılabilir. (Bkz. Tablo 1)

- 1. Komünistler** büyük bir gruptur. 'Ortodoks' komünizmin Marksizm'le bağları -Moskova'nın baskısı olmadığında- komünist isim ve semboller yahut önde gelenler arasındaki harekete dair bilinç ve duyguların ötesine gitmemektedir. 'Muhafazakâr' komünistler kendilerini mutlaka Marksist-Leninist diye tanımlarken, Sovyet mirasına neredeyse hiç eleştiri yöneltmeden, partilerini özgün Leninist disiplinleriyle (demokratik merkezîyetçilik) örgütlemekte ve dünyayı Soğuk Savaş'ın 'emperyalist' prizmasından görmeye devam etmektedir. Aslında çoğunun Marksists-Leninistlikleri'nin üstü milliyetçi ve popülist (en çok da Yunanistan ve Rusya'da) yönelimlerle sıvanmış durumdadır. Diğer yandan, 'reformcu' komünistler oldukça parçalı ve eklektik bir görünüm sergilemektedir. Sovyet döneminin izlerini silip (örneğin Leninizm ve demokratik merkezîyetçilik bağlamında İtalya, Fransa ve Çek Cumhuriyeti, piyasa ekonomisine doğrudan muhalefet bağlamında ise Fransa ve Kıbrıs'ta) 1968 sonrasındaki 'yeni sol' gündemin ilkelerini (feminizm, çevrecilik, taban demokrasisi vb.) en azından lafta da olsa kabul etmiş görünmektedirler.
- 2. Demokratik sosyalist partiler** kendilerini hem 'totaliter' komünizme hem de 'neo-liberal' sosyal demokrasiye karşıt olarak tarif etmektedirler. Feminizm, çevrecilik ve özyönetim gibi 'yeni sol'a ait başlıkları öne çıkarıp yerel katılıma ve doğrudan demokrasiye önem veren, alternatif yaşam tarzlarını ve etnik azınlıkları destekleyen, dogmatik, hatta çoğu zaman Marksist bile olmayan bir sosyalizme vurgu yapmaktadırlar. Bu çizginin en önemli destekçileri İzlanda, Norveç, İsveç, Danimarka ve Finlandiya'daki, 'İskandinav Yeşil Solu'dur. Bu partilerin eko-sosyalist çizgisi kapitalizmin ekonomik ve çevresel eleştirisinin sentezini içermektedir.
- 3. Popülist sosyalist partiler** benzer bir demokratik sosyalizm anlayışına sahiptirler. Ancak seçkincilik ve statüko karşıtı yönelimlerin yanı sıra, artan bir ideolojik eklektizmle sınıf meselelerinden çok (özellikle bölgecilik, milliyetçilik ve kamu düzeni gibi konular) kimlik politikası vurgusunu öne çıkarmaktadırlar. Popülizm, popülist sosyalizm karşıtları tarafından yerine getirilmesi mümkün olmayan vaatler, sorumsuzluk ve

demagoji anlamına gelen tartışmalı bir kavramdır. Bu şekilde kullanılmasına rağmen kavram, reklamını yapmak için hedeflerini ve çapını abartan ancak iktidara gelme şansı çok sınırlı olan muhalefet partilerini tanımlamaktadır. Daha doğrusu popülizm, toplumun tümüyle iki homojen ve antagonist grubun, saf ve temiz insanlarla çürümüş seçkinlerin karşı karşıya olduğu bir bölünmeyi ve politikanın, halkın 'volonte generale'ini¹ yansıtmaması gerektiğini söyleyen bir politik ideolojiyi temel alır.² Yani, popülist partiler kendilerini, tüm diğer 'ana akım' ve 'statüko' partilere karşı, 'sıradan insanın' tek ilkeli savunucusu olarak tanımlarken duygusal yaklaşımları ve protesto isteğini harekete geçirmeye çalışmaktadırlar. Bu popülist eğilimin en tipik örnekleri, Hollanda Sosyalist Partisi'nin 1990 seçimlerindeki "Karşı Oy Kullan!" (Stem Tegen) ve Alman PDS'nin (1994) "Seçim Günü Protesto Günü" (Wahltag ist Prottestag), sloganlarıdır.

- 4. Sosyal popülist partiler,** güçlü liderlik anlayışları, görece zayıf örgütlenmeleri, tutarsız ideolojileri ve statüko karşıtlığı adı altında sol ve sağ politikaları kaynaştırmalarıyla klasik popülist hareketlere çok benzemektedir. Bu partiler genellikle, uç sol tarafından 'sol kanat' içinde görülmezken, tutarlı bir şekilde antikapitalist hatta radikal olabildikleri de söylenemez. Çoğu geçici, 'aniden parlayıp sönen', AB'deki ulusal temsilde uzun süre yer alamayan partilerdir. Ancak gerçek uç solun (komünistler hariç) Doğu Avrupa'da Batı'ya oranla neden çok daha güçsüz olduğunu açıklamak için önemli bir faktör konumundadırlar. Doğu Avrupa'nın görece yapılanmamış, sol ve sağ tanımlarının belirsizleştiği, sosyoekonomik sıkıntıları olan ülkelerinde sık sık solcu radikal sloganları desteklenmekte, sistem içinde yer bulabilmekte ve gelişmektedirler. Değişen radikallikleriyle birlikte 'tipik' sosyal popülist partilere örnek olarak artık silinen Slovak İşçi Birliği, Miloseviç'in yönetimindeki Sırbistan Sosyalist Partisi, Slovakya'daki Smer, (Yön) ve Litvanya İşçi Partisi ile Rus "Sadece Rusya" Partisi verilebilir.

Yukarıdaki kategoriler değişebilir veya birleşebilir. 1990'dan beri tüm sol partiler, geleneksel mavi yakalı sınıfın ötesine ulaşmak için 'işçi sınıfı' tanımları açısından gitgide popülistleşirken, Moskova'nın dış politikasını değil kendi uluslarının işçilerinin çıkarlarını savunur gözükmek için de milliyetçileşmiştir. Dahası, çağdaş sol, Sovyet dönemine oranla çarpıcı biçimde daha az ideolojik ve daha pragmatik bir hale gelmiştir. Uç solu, zaman zaman maskara eden, yıkıcı doktrinsel tartışmaları ve tarihsel kinleri aşma kararlılığı halen mevcuttur. Kimi başarılar da elde edildi: Özellikle Stalinizm, Troçkizm ve Maoçuluk arasındaki eski tartışmalar -tamamen olmasa da- önemini büyük ölçüde yitirmiştir. Aşırı sol her zaman olmasa da radikal sol sosyalizmin niteliğine ilişkin sonu gelmez tartışmalar yerine, kısa vadeli pragmatik çözümlere yoğunlaşma eğilimindedir. Dahası, yükselen milliyetçilikleri ve popülizmleri, enternasyonalci eğilimlerin yerini alırken - muhtemelen Stalinist 'tek ülkede sosyalizm' yaklaşımını destekleyen muhafazakâr komünistler hariç-, uç solun, uluslar ötesi ağlar ve dayanışma arayışlarıyla birlikte, ulusal sosyo-politik olguların küresel ölçekte yapısal nedenleri olduğu iddiasını da yansıtmaktadır.

¹ Genel irade

² Bu görüşe örnek olarak: Cas Mudde, The Populist Zeitgeist, Government & Opposition 39 (3) (2004), 541-63; Margaret Canovan, Populism (London: Junction Books, 1981)

Tablo 1: AB ve Avrupa Ekonomik Alanı'ndaki başlıca uç sol türler

	Radikal Sol	Aşırı Sol
Reformcu Komünistler	Bohemya ve Moravia Komünist Partisi (KSCM) Komünist Yeniden İnşa Partisi (PRC) İtalyan Komünist Partisi (PdCI) İspanyol Komünist Partisi (PCE) Çalışanların İlerici Partisi (Kıbrıs) (AKEL) Fransız Komünist Partisi (PCF)	
Muhafazakâr Komünistler		Yunanistan Komünist Partisi (KKE), Slovakya Komünist Partisi (KSS), Portekiz Komünist Partisi (PCP), Letonya Sosyalist Partisi (LSP)
Demokratik Sosyalistler	Sol İttifak (Finlandiya-VAS) Sol Parti (İsveç) (V), Sosyalist Halkın Partisi (Danimarka) (SF), Sosyalist Sol Parti (Norveç) (SV), Sol-Yeşil Hareket (İzlanda) (VG), Sol Blok (Portekiz) (BE), Sol Hareketlerin ve Ekolojinin Koalisyonu (Synaspismos) (Yunanistan)	Kızıl Yeşil İttifak (Danimarka) (EL)
Popülist Sosyalistler	Sosyalist Parti (Hollanda) (SP), İskoç Sosyalist Partisi (SSP), Sol Parti (Almanya), Sinn Fein (İrlanda)	Yeni Anti-Kapitalist Parti (Fransa) (NPA) (1)
Sosyal Popülistler	Slovak İşçiler Birliği (ZRS)	

Not 1: Haziran 2008'den beri kuruluş sürecinde.

2 Uç solun komünizm sonrası dönüşümü

Komünizmin çöküşüne uç solun verdiği altı genel tepki şöyle sıralanabilir:

1. Çoğu sonunda 'komünist' yaftasını terk etmeye karar vermiştir. Komünist partilerin bazıları -İsveç Sol Partisi gibi- Sol Parti'ye dönüşürken ve Alman SED gibi bazıları isimlerini değiştirirken kendilerini komünist olmayan radikal sol partiler olarak tanımlamaya başlamıştır.
2. Kalanların çoğu -özellikle Doğu Avrupa'nın eski iktidar partilerinin büyük bölümü- tümüyle sosyal demokrat partilere dönüşmüştür. Batı Avrupa'da ise en önemli örnek, İtalyan PCI'nin Sol Demokratik Parti olarak yeniden yapılanması ve sonuçta bugün de Demokratik Parti adını almasıdır.
3. Her ne kadar sonradan sosyal demokrat bir yönelime girmiş olsalar da, Doğu Avrupa'daki eski komünist partilerden bazıları -Sırbistan Sosyalist Partisi, Bulgar Sosyalist Partisi ve Romanya Sosyal Demokrat Partisi -ilk etapta hızla milliyetçi-popülist bir hat tutturmuştur.
4. Partilerin çoğu bağımsız varlıklarına son verip sosyal demokrat yönelimli, bazı kalıcı olmayan

koalisyonların parçası olarak, yeniden ortaya çıkmıştır (örneğin İspanyol Komünist Partisi, Birleşik Sol olmuştur) veya sosyal demokrat partilerin küçük bileşeni haline gelmiştir (Örneğin Bulgar Komünist Partisi, Bulgar Sosyalist Partisi ile birlikte liste oluşturmaktadır.)

5. Diğerleri, kendilerini değişik ideolojilere sahip post-komünist koalisyonlar içinde eritmiştir. Örneğin Hollanda Komünist Partisi -radikal olmayan- Groen Links'in (Yeşil Sol) parçası olarak 1989'da yeniden ortaya çıkmıştır. Kalanlar 'geniş sol partiler' diye adlandırılan, farklı radikal ve aşırı sol eğilimlerin içinde yer aldığı kalıcı koalisyonlar oluşturmuştur. İtalyan Komünist Yeniden Kuruluşu, İskoç Sosyalist Partisi, Danimarka Kızıl Yeşil İttifakı ve Portekiz Sol Bloğu bunun örnekleri olarak sayılabilir.
6. Çoğu parti eski isimlerini ve kimliklerini korurken -örneğin Kıbrıs, Portekiz, Yunanistan ve Fransız Komünist Partileri- yavaş yavaş uyum sağlamaya çalışmıştır. 1972'de kurulan Maoist Hollanda Sosyalist Partisi ise 1980'lerin sonunda aşamalı olarak doktriner saflığını terk etmiştir.

Uç sol partilerin 1989 sonrasında belirgin bir sapma yaşamaları şaşırtıcı değildir. 'Ortodoks Komünizm'in 1980'lerdeki bütünlüğü bir maskeden ibarettir. Dış destek olan SSCB'nin çöküşü, çoğu için ölümcül bir rüzgâr -maddi ve finansal yaşam desteklerinin

kesilmesi- olsa da, en azından Sovyet himayesinden kurtulma ve daha esnek stratejiler ya da ideolojik yaklaşımlar oluşturma şansını yakalamalarını sağlamıştır. 1989'dan beri tüm partilerin ortak eğilimi 'ulusal, özgün bir sosyalizm'i kabul etmek olmuştur. İstlenen, yerel politik meşruiyetlerini yenileyecek kimlikler oluşturmak, yerel sosyalist mirasa vurgu yapmak ve 'başarısız proje'³ ile özdeşleşen tüm 'leke'lerden arınmaktır.

Yukarıda sayılanlar arasından genel olarak başarısını kanıtlanmış yegâne uç sol örnekleri ikinci gruptakiler olmuştur. Sosyal demokratlaşan eski komünistler kısa sürede komünizm utancını üstlerinden atarak 1990'ların başından itibaren tüm Doğu Avrupa'da -hatta İtalya'da 1996-2001 arasında ilk kez- iktidar olmuştur. Ancak bu strateji evrensel bir ümit verecek şekilde kendini kanıtlayamamıştır. Örneğin Slovakya'daki ve eski Yugoslavya'daki post-komünistler egemen milliyetçi ve popülist güçlerin destekçisi olmuştur.

Radikal bir kimliğe özgü unsurlar taşıyan bir strateji seçmek ve sosyal demokrasiden ayrılmak çoğu parti için mantıklı görünmüştür, zira sosyal demokrat dönüşüm genelde -mevcut sosyal demokrat partilerin güçsüz olduğu Doğu Avrupa ve İtalya dışında- bir partinin kendini çözülmeye bırakması anlamına gelmiştir. Post-materyalist kimliklerin daha güçsüz olduğu Doğu Avrupa'da ise bu çıkışın daha az görünür olmasına ve popülist stratejilerin çekiciliklerini ispatlamalarına rağmen pek çok durumda, özellikle yeşil partilerin güçsüz olduğu yerlerde, eko-sosyalist ve demokratik sosyalist 'yeni sol' stratejileri komünizmden çıkışın en doğal yolu olmuştur.⁴ Bugün çok sayıda parti komünist kimliğini korumayı tercih etmektedir.

Yerel komünist gelenekler komünist kimliğin korunması kararında etkili olmuştur. Moskova'nın dış politikasıyla yollarını daha önceden ayırarak reformist 'Euro-komünist' kimliği kabul edenler -örneğin İskandinav partileri, İtalyan Komünist Partisi'nin büyük bir bölümü- SSCB'nin çöküşünden yarasız beresiz kurtulup, post-komünist kimliklerine uyum sağlayarak, varlıklarını sürdürmüştür. Pazarlık gücü varken politik reformlara girişmek önemli olmuştur. Derin bir çöküş yaşayana kadar reformları erteleyenler

-örneğin İngiltere, Avusturya, Belçika, İsviçre-tümüyle silinirken, bu ülkelerde uç solun yeniden ortaya çıkması mümkün olmamıştır. Ancak, yerel devrimci geleneğin güçlü olduğu pek çok ülkede, 1990'lara kadar varlığını sürdürebilen istikrarlı komünist partiler var olagelmıştır. (Kıbrıs, Yunanistan, Portekiz, Fransa, Çek Cumhuriyeti ve İtalya).

AB ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndaki (Tablo 2) başlıca uç sol partilerin seçim performansları oldukça değişik bir tabloyu ortaya çıkartmaktadır. Partiye desteğin 1980'lerden sonra çarpıcı biçimde arttığı çok sayıda örneğin (Hollanda, İrlanda, Almanya) yanı sıra, ciddi düşüşler yaşayanlar (Fransa, şimdi İtalya ve 2008 seçimlerinden sonra İspanya) da söz konusudur. Kimi yerlerde ise, seçim dönemleri arasında ciddi dalgalanmalar olduğunu, sonuçların yirmi yıllık süreçte bir miktar değişmesine rağmen görece bir istikrarın korunmuş olduğu gözlemlenmektedir. Komünist kimliğin korunması genel olarak en az başarı şansı yakalayan seçenek olmuştur. En iyileri 1980'lerdeki desteğin çok altında bir oranla (örneğin Yunanistan ve Portekiz), ve gelecek açısından endişe verici bir başarı elde edebilmiştir (Çek Cumhuriyeti'nin 2002 seçimleri). Ancak Kıbrıs bu konuda en önemli istisna oluşturmaktadır. AKEL'in başarısı, militan proleter alt kültür, kitlesel parti üyeliği, ideolojik önderlikle bütünleşen sıkı disiplin, kademeli kadro yenilenmesi ve politik reformlar (AB yönelimlerinin ve sınıflar arası işbirliğinin kabulü)⁵ gibi ulusal ölçekli kimi özelliklerle açıklanabilir. Ancak genel olarak komünist partiler büyük seçim yenilgileri yaşamış, ve uzun vadede pek çok ülkede -Fransa, İtalya, İspanya, Slovakya- geleceklerine ilişkin ciddi soru işaretleri oluşmuştur. Demokratik sosyalist partiler -İskandinav ülkeleri, Yunanistan ve Portekiz- genel olarak var olan konumlarını istikrarlı bir biçimde sürdürürken, popülist sosyalist partiler (özellikle Hollanda, Almanya ve İrlanda) 2000'lerde yakaladıkları büyük destekle en dinamik gruplar haline gelmiştir.⁶

³ Alison Mahr ve John D. Nagle, "Resurrection of Successor Parties and Democratization in East Central Europe," *Communist and Post Communist Studies* Sayı: 28 (4) (1995), 393-410

⁴ Joan Botaella ve Luis Ramiro, *The Crisis of Communism and Party Change, The Evolution of west European Communist and Post-Communist Parties* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2003)

⁵ Richard Dunphy ve Tim Bale, "Red Flag Still Flying? Explaining AKEL- Cyprus' Communist Anomaly", *Party Politics* 13 (3) (2007), 287-304

⁶ Kuşkusuz Sinn Fein'in başarısının açıklaması İrlanda'ya özgü. Buna partinin, silahlı İrlanda Kurtuluş Ordusu'nun politik kanadı olduğu uzun geçmişi ve 1998'deki Good Friday (ç.n. Hayırlı Cuma) anlaşmasından itibaren (öncelikle) işçi sınıfı ulusalcılığının meşruiyetinin artması da dahil.

Ülke / Parti	Ortalama oy 1980-89	Ortalama oy 1990-99	Ortalama oy 2000-08	Artış 1989-2008	Artış 1999-2008	1989'dan sonraki en yüksek oy	1989'dan sonraki en düşük oy
Kıbrıs (AKEL)	30.1	31.8	32.9	2.8	1.1	34.7 (2001)	30.6 (1991)
Çek Cumhuriyeti (KSCM)	KP	12,1	15,7		3,6	18,5 (2002)	10,3 (1996)
Danimarka (EL)	0,9 (1)	2,5	2,7	1,8	0,2	3,4 (2005)	1,7 (1990)
Danimarka (SF)	12,6	7,7	8,5	-4,1	0,8	13,0 (2007)	6,0 (2005)
Finlandiya (VAS)	13,5 (2)	10,7	9,3	-4,2	-1,4	11,2 (1995)	8,8 (2007)
Fransa (PCF)	12,4	9,6	4,6	-7,8	-5,0	909 (1997)	4,3 (2007)
Almanya (SOL)	KP	4,0	6,4	-	2,4	8,7 (2005)	2,4 (1990)
Yunanistan (KKE)	10,4	5,1	6,5	-3,9	1,4	8,2 (2007)	4,5 (2007)
Yunanistan (SYN)	1,6	3,0	3,8	2,2	0,8	5,1 (1996)	2,9 (1993)
İzlanda (VG)	15,4 (3)	12,6	11,6	-1,0	-3,8	14,4 (1991)	8,8 (2003)
İrlanda (Sinn Fein)	1,4	2,1	6,7	5,3	4,6	6,9 (2007)	1,6 (1992)
İtalya (PRC-PdCI)	28,2 (4)	7,1	6,0	-22,2	-0,9	8,6 (1996)	3,1 * (2008)
Letonya (LSV)	KP	8,5*	16,8*	-	8,3	19,1* (2001)	5,6 (1995)
Hollanda (SP)	0,4	2,4	9,6	9,2	7,2	16,6 (2006)	1,3 (1994)
Norveç (SV)	6,8	7,0	10,4	3,6	3,4	12,4 (2001)	6,0 (1997)
Portekiz (PCP)	15,6*	8,8*	7,3*	-8,3	-1,5	9,0* (1999)	7,0* (2002)
Portekiz (BE)	-	2,4	4,6	-	2,2	6,4 (2005)	2,4 (1999)
Slovakya (KSS)	KP	2,1	5,1	-	3	6,3 (2002)	0,8 (1992)
Slovakya (ZRS)	KP	4,4	0,6	-	-3,8	7,4 (1994)	0,6 (2002)
İspanya (PCE)	5,9*	9,2*	4,8*	-1,1	-4,4	9,2* (1993/6)	3,8* (2008)
İsveç (V)	5,6	7,6	7,2	1,6	-0,4	12,0 (1998)	4,5 (1991)

Tablo 2: Parlamento Seçimlerinde Başlıca Sol Partiler (Avrupa Ekonomik Alanı) 1999-2008

Not: 'Başlıca'dan kasıt en az yüzde 3 oy alanlar ve parlamentoya en az bir kez seçilenlerdir.

*: Koalisyon ortağı demek KP: İktidardaki komünist parti

1-Danimarka Komünist Partisi (DKP)

2-Fin Halkının Demokratik Birliği, SKDL (1987 SKDL +Demokratik Alternatif)

3-Halkın İttifakı (AB) 1999'dan önce

4-İtalyan Komünist Partisi (PCI)

Kaynak: www.parties-and-elections.de

3 Seçim Başarıları ve Yenilgilerinin Nedenleri

3.1 Sosyo-Politik Ortam

Statüko karşıtı partilerin -sağ, sol ya da yeşil; yöneliminden bağımsız olarak- yükselişine neden olan etkenler üzerine genel bir fikir birliği olmasına rağmen, bu etkenlerin göreceli önem derecelerine ilişkin mutabakat olduğunu söylemek zordur.⁷

⁷ Bu etkenlerin daha detaylı analizi için bkz: Hans George Betz, *Radical Right Populism in Western Europe* (New

Statüko karşıtı partilerin 1980'lerden itibaren tüm Avrupa'da nasıl ortaya çıktığı konusunda uzlaşılan genel görüş, 'modernleşme krizi' ve buna bağlı 'popülist *Zeitgeist*'^{*}tır. 'Modernleşme krizi', endüstri sonrası ekonomiye geçişi, 1970'lerden itibaren savaş sonrası 'sosyal demokrat mutabakatın' çöküşünü ve küreselleşmenin yayılmasının 'modernleşmenin kaybedenleri'

York: St. Martin's Pres, 1994); Amir Abedi, *Anti Political Establishment Parties: A Comparative Analysis* (London: Routledge, 2004); Cas Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (Cambridge: Cambridge University Pres, 2007)

* Ç.N. Zeitgeist: Zamanın ruhu

konumunda bulunanlara yeni güvensizlikler ve protestolar için geniş bir alan açmasını, devletin, sınırları, ekonomiyi ve refahı kontrolünün zayıflamasına bağlı olarak tanımlamaktadır. 'Popülist *Zeitgeist*' kavramı ise Avrupa'nın neredeyse bütün önemli politik aktörlerinin, popülist bir retorik içinde -özellikle kendilerini 'avamın doğal temsilcisi', muhaliflerini ise seçkinci ya da dokunulmaz olarak tanımlarken- kullanmayı alışkanlık haline getirdikleri bir fenomendir.⁸ Politikacıların gizem perdesini aralayan ve onları hiç olmadığı kadar mercek altına alan modern 'büyük' medya, sınıfsal saflaşmalardan çok siyasi yelpazenin tam ortasına meyleden 'merkez partiler'in ortaya çıkışı ve sınırlarını yıkan AB entegrasyon süreci popülist-seçkincilik karşıtı hareket için çok kolay bir av olmuştur.⁹

Tablo 3, 15 AB ülkesinde başarılı olan uç solun performansını, başarılı olunmayan 12 ülkeden üçüyle (Avusturya, Polonya ve İngiltere) karşılaştırmalı olarak açıklama potansiyeline sahiptir ve sosyo-politik ortamı belirleyen temel etkenleri sıralamaktadır.¹⁰ Bu tablo [sosyo-politik] ortamın nasıl bir zemin rolü üstlendiğini göstermektedir. Uç sol partiler pek çok farklı ortamda gelişebilirken bu gelişme bizim öngördüğümüz alanlarda olmayabilmektedir. Örneğin, aşağıda daha detaylı açıklanacağı gibi, Polonya'da tatminkâr bir demokrasinin yokluğuna ve yüksek işsizlik oranlarına rağmen dikkate değer bir uç sol parti de yoktur. Uç solun güncel başarılarının en geçerli ve uzun vadeli etkenleri -önem sırasıyla-: Uç solun geçmişi, yüksek işsizlik oranları ve isyan, protesto isteği, rakip muhalif partilerin olmayışı ve yakınsak parti sistemidir. Kuşkusuz güçlü bir sol partinin genişleyebilmesi için bunlardan çok daha fazlası gerekmektedir. En belirgin bağlantı, birinci sütunda da gösterildiği gibi, tarihselliktir. Bugün başarılı olan sol partiler, genellikle geçmişte de başarılı olmuştur. Belirgin istisnalara rağmen bu kural değişmemektedir. Örneğin, Hollanda Sosyalist Partisi ulusal parlamentoya sadece 1994'de girmiştir. Ancak yerelde bir belediye kazanması, taşrada kapı kapı dolaşarak gerçekleştirdiği kampanyasıyla var olması, kiracı örgütleriyle ve 1980'lerden itibaren de çevreci gruplarla

ilişkileneceği, sonrasında da GroenLinks partisinin tatmin etmediği eski komünistlerin desteği etkinliğini sürdürmesini sağlamıştır. Uç sol bir gelenek, başarı için bütün ülkelerde gerekli şart olarak görünse de, yeterli olmamaktadır. Polonya'da 1989'dan beri ulusal ölçekte dikkate değer bir uç sol parti yoktur. (Aslında Çek Cumhuriyeti ve Slovakya dışında eski Doğu Avrupa'da yoktur.) Eski komünist rejimlerin çoğu, komünizmin yıkılmasının ardından uç sol bir partinin var olmasını sağlayacak yerel meşruiyetten yoksundur. Eski komünist sosyal demokrat partiler, sendikalarla ve -bağımsız uç sol partiler oluşturabilecek önemli sayıda aktivist de dâhil olmak üzere- eski komünist seçmenlerle ilişkiyi tekellerine almıştır. (Örneğin Bulgar Sosyalist Partisi'ndeki Marksist Platform.) Çek Cumhuriyeti'ndeki istisna -KSCM Avrupa'nın en güçlüsüydü- ise komünist yönetim dönemindeki güçlü yerel sosyalist gelenekle kısmen açıklanabilir.

⁸ Özellikle Mudde'nin "The Populist *Zeitgeist*"i

⁹ Margeret Canovan, "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy", *Political Studies* Sayı: 47 (1), (2002), 2-16

¹⁰ Bu etkenler Ferdinand Müler Rommel'e dayandırılıyor: "Explaining the Electoral Success of Green Parties: A Cross National Analysis", *Environmental Politics* Sayı: 7 (1998), 145-54

Politik Ortam ve Uç Solun AB'de 1990-2008 arası seçim başarıları

Ülke	Önceden var olan benzer bir sol parti	Federalizm/ bölgesel iktidar	Yakınsak Parti sistemi	Yüksek işsizlik (1)	Düşük GSMH artışı (2)	Ulusal demokrasinin yetersizliği (3)	Düşük AB desteği (4)	Yüksek küreselleşme kaygısı (5)	Belirgin bir Yeşil partinin yokluğu (6)	Belirgin bir sağ partinin yokluğu(6)	10'un yokluğu
Kıbrıs	+						+	+	+	+	5
Çek Cumhuriyeti	+					+	+		+		4
Danimarka	+								+		2
Finlandiya	+		+	+	+		+	+		+	7
Fransa	+			+	+	+		+			5
Almanya	+	+	+	+	+	+		+		+	8
Yunanistan	+			+		+		+	+	+	6
İrlanda				+						+	2
İtalya	+		+	+	+	+			+		6
Letonya	+			+		+	+	+			5
Hollanda			+								1
Portekiz	+					+			+	+	4
Slovakya	+			+		+			+		4
İspanya	+	+		+				+	+	+	6
İsveç	+		+				+			+	4
15'in toplamı	13	2	5	9	4	8	5	7	8	8	
Karşı örnekler											
Avusturya		+	+				+	+			4
Polonya	+			+		+			+		4
İngiltere		+					+		+	+	4
3'ün toplamı	1	2	1	1	0	1	2	1	2	1	

Not: Tanımlar,

1- Yıllık işsizlik oranının yüzde 8'in üstüne çıkması halinde

2- Yıllık GSMH'nin büyümesinin yüzde 2'nin altında olması halinde

3- Ulusal demokrasiden yeterice ve çok tatmin olanların ortalama yüzde 60'ın altında olması halinde

4- AB üyeliğinin iyi bir şey olduğunu söyleyenlerin yüzde 50'den az olması halinde

5- "Küreselleşme ülkemizdeki işler ve şirketler için tehlikelidir" diyenlerin ortalama yüzde 40'ın üstünde olması halinde

6- İlgili partilerinin ülke çapındaki oyunun yüzde 3'ün altında olması halinde

Kaynaklar: 4 ve 5. sütunlar: www.oecd.org; www.worldwide-tax.com; <http://indexmundi.com> www.globalpolicynetwork.org

6. ve 8. sütunlar: Eurobarometer, http://europa.eu/public_opinion/standard_en.html

Kısıtlı sosyo-ekonomik koşullar belki de umulanın tersine -4. ve 5. sütunlar- doğrudan uç solun başarısını sağlamamaktadır. Her ne kadar yüksek işsizlikle arasında doğrusal bir bağ var gibi görünsede -uç sol partilerin iş güvencesine vurgu yaptıkları düşünülünce gayet mantıklı-, uç sol işsizliğin azaldığı pek çok ülkede büyümektedir. (Danimarka, Yunanistan, İrlanda, Hollanda). Ortalama işsizliğin yüzde 15'e yaklaştığı Polonya'da ise henüz bir uç sol parti ortaya çıkmamıştır.

Uç solun muhalif partiler içindeki seçim programı 6. ve 7. sütunlarda gösterilmektedir: Uç solun genişlediği örneklerin yaklaşık yarısında (8 tane), ülkedeki demokrasiden tatmin olanların oranı yüzde 60'tan azdır. 'Modernleşme krizinin' dikkat çektiği bir dizi ülkede -6 tanesinde- küreselleşmenin 'ülkedeki şirketleri ve istihdamı tehdit ettiği'ne inananların sayısının yüzde 40'ı geçmesi, muhtemelen uç solun retoriğinde küreselleşme karşıtlığına ve işlerin korunmasına yaptığı vurguyla

ilintilidir. AB desteği ile uç sol arasındaki bağ daha güçsüzdür (7. sütun). Uç solun AB entegrasyon sürecinin mevcut yönelimine muhalefetine rağmen AB seçimlerinde politik partilerin genel kuralmışçasına ulusal konular üzerinden yarıştığı düşünüldüğünde, mevcut tablo şaşırtıcı olmamaktadır. Neticede uç solun her zaman muhalif duyguları sömüremiyor olması şaşırtıcı değildir, aslında zaten bunu her daim istiyor olmadığı da söylenebilir. Kimi partiler -Yunanistan KKE, Alman Sol ve SP- diğerlerinden (örneğin Danimarka'daki SF ve Finlandiya'daki VAS) çok daha statüko karşıtıdır.

Dahası uç sol, bir yandan muhalefet rolünü Yeşillerle paylaşırken, AB, küreselleşme ve statüko karşıtlığını uç soldan daha iyi ifade eden bir aşırı sağ da söz konusudur. Tablodaki sekiz örnekte başarılı bir uç sol partinin Yeşil ya da aşırı sağ bir rakibi yoktur. (Dört tanesinde her ikisi de yoktur.) Bununla birlikte İngiltere'de ulusal ölçekte başarılı Yeşiller, uç sol veya uç sağ partinin bulunmayışı büyük oranda yeni partilere yüksek baraj engelleri koyan çoğunlukçu seçim sisteminden kaynaklanmaktadır.

Tablo'da belirtilen diğer etkenler daha az belirleyici durumdadır. 3. sütun (yakınsak parti sistemleri) esas politik güçlerin merkez çevresinde toplandığı politik sistemlere işaret etmektedir. Bu sistemlerin temel özelliği: 1- Esas politik güçler arasında ideolojik kutuplaşma olmayışı, (Artan politik uzlaşmalarda ve çok partili koalisyonlarda daha sık, ama en çok merkez sağ ile merkez solun yaptığı "büyük koalisyon"larda görünmektedir.) 2- Kartelleşme, (Esas politik aktörlerin partiler arası rekabeti ortadan kaldırıp tekelleşme yönelimleri, mali destekler ve seçim yasaları aracılığıyla politik muhalefetleri dışlamaları.) Çok sayıda araştırmacıya göre, temel politik aktörlerdeki yakınsak eğilimler statüko karşıtı -genellikle popülist- gündemler çerçevesinde hareketlenme eğilimini arttırmaktadır. Tablo 3'teki ülkelerden Avusturya, Hollanda, Almanya, Finlandiya ve İtalya en çok, -tanımlı bir politik statükoya engel oluşturacak şekilde komünist ve anti-komünist güçler arasında sürekli kutuplaşma ve politik istikrarsızlığın yaşandığı- eski Doğu Avrupa ülkeleri ise en az yakınsak olarak değerlendirilmektedir. 3. sütun yakınsak parti sistemlerinin özel olarak uç soldan çok genel olarak statüko karşıtı partilere destek olduğunu göstermektedir. Popülist, statüko karşıtı sol, Almanya ve Hollanda'da güçlüdür ancak Avusturya ve aslında Belçika ile İsviçre'de popülist aşırı sağ ile marjinal uç solun bulunduğu yakınsak parti sistemleri vardır.

Sonuçta, federalist unsurlar veya bölgesel özerklikler, statüko karşıtı partilere, özellikle de yeni, farklı ilgi alanlarını ifade eden, yerelden ulusal düzeye bir canlılık inşa edenlere, yardımcı olmaktadır. Bu özellik genellikle bölgesel düzeyde başarı örnekleri de olan -İskoç Sosyalist Partisi'nin başarısına rağmen uç solun İngiltere ölçeğinde bir karşılığı yoktur- uç sola yardımcı olsa da uç sol partiler üniter sistemlerde federatif olanlara oranla daha başarılı olmaktadır. Değişik seçim sistemlerinde başarı kazanabilmektedir. Aslında İskoç Sosyalist Partisi bağlamında söz ettiğimiz etken çok belirleyici değildir. Sadece daha önce de belirttiğimiz gibi, küçük ve yeni partileri engelleyen bir seçim sisteminin olduğu İngiltere bu anlamda bir istisna oluşturmaktadır.

3.2 Sosyal Demokrasinin Dönüşümünü İstismar Etmek

Şaşırtıcı olmayan bir biçimde, tarihsel olarak aynı seçmen tabanı için rekabet ettiklerinden, ana akım sosyal demokratların özellikle 'modernleşme krizi'yle başa çıkma yetenekleri -belki de yeteneksizlikleri-, uç sola istismar edebilecekleri veriler sunmaktadır. Sosyal demokrasinin 1980'lerden itibaren 'neo-liberalleşmesi', uç sol kimlik ve hareketliliğin temel gündemini oluşturmuştur. Ana akım merkez sol, sosyal demokrat refah mutabakatının, kamu mülkiyeti, ekonomik müdahalecilik ve tam istihdam gibi başlıca dayanak noktalarını terk eder göründükçe, uç sol Keynesçiliğin, sosyal devletin, sendikacılığın, eşitliğin ve işçi haklarının savunucusu görünmek için atılıma geçmiştir. Uç sol partiler, sosyal demokratların geleneksel fikirlerine ve yapılanmalarına ihanet ettiği iddialarından yararlanmışlardır. Popülist sosyalist partiler, özellikle sosyal demokratların ve sağ kanat partilerin neredeyse birbirinin aynı 'statüko partileri' olduğunu, 'sıradan çalışan insanı' terk etmiş bir politik sınıfı temsil ettiklerini, iddia etmektedir. Aynı şekilde, eski Hollanda Sosyalist Partisi lideri Jan Marjinessen de ana akım partilerdeki 'neo-liberal Ayetullahları' sosyal demokrat refah devletini çökertmekten sorumlu tutmaktadır. Pek çok partinin adındaki 'sol' kelimesi, sadece sosyalizmin niteliğine ilişkin ideolojik anlaşmazlıklardan kaçınmak için değildir, liderleri artık 'sol' kelimesini kullanmayan sosyal demokrat partilerin üyelerine yönelik bir kimlik vurgusu yapmak için de kullanılmaktadır.

Uç sol partiler, hoşnutsuz sosyal demokratlara yönelik gitgide daha doğrudan ve aleni girişimlerde

bulunarak, sosyal demokrasinin boşalttığı alanlarda egemenlik kurmaya çalışmaktadır. Örneğin, Danimarka SF'nin 2008 başındaki seçim anketlerinde Sosyal Demokrat Parti'yi geçmesinde sosyal demokratlar merkezîyetçiliğe yönelirken, SF'nin çarpıcı politik uyum -buna Avrupa kuşkuculuğunun yumuşatılması ve konumunu göçmelik yönünde güçlendirmek de dâhil-manevraları yapıyor olması da, en az liderleri Villy Sovndal'ın kişisel yaklaşımları kadar önemli olmuştur. Alman Solunun selefleri -Emek ve Toplumsal Adalet Seçim Alternatifi (WASG)- açıkça kızıl-yeşil koalisyonun neo-liberal yöneliminden, özellikle de işçi haklarına karşı 'toplum karşıtı' diye tarif edilen Hartz IV/Gündem 2010 reformlarından hoşnutsuz sosyal demokratlardan oluşmuştur. Parti eş başkanı olarak Oskar Lafontaine'in tercih edilmesi, eski bir sosyal demokrat partiyi silip süpüren bir Avrupa sol partisi için oldukça önemli bir adımdır. İlişkiler kuşkusuz her zaman rekabet içermez. İsveç Sol Partisi sık sık 'yoldaş oylarından' yararlanmaktadır. Sosyal demokratlar yüzde 4'lük seçim barajını geçmesi için Sol Parti'ye oy vererek sol kanadın parlamentoda maksimum temsilini sağlamaya çalışmaktadır. Kaldı ki sol seçmenler de sağ bir hükümet iktidar olduğunda oylarını merkez sola kaydırmaktadır.

3.3 Parti İçi Adaptasyon

En başarılı uç sol partiler, soyut ideolojik slogan ve doktrinleri daha az temel alırken tüm radikal sol eğilimleri Marksizm ve sosyalizme sınırlı bir gönderme yaparak neo-liberalizme karşı mücadele şemsiyesi altında toplamaya çalışmaktadır. Fransa'daki Yeni Anti-Kapitalist Parti'nin (eski Devrimci Komünist Birlik) başkan adayı Olivier Besancenot bile artık Troçkist olduğunu söylememektedir. Bu partiler, 'kampanya' partileri olarak devrimci bir gelecektense sık sık özel güncel sorunlara -örneğin AB çalışma saatleri direktifine muhalefet- odaklanmakta ve çevrecilik, feminizm ve halkçılık gibi geleneksel olmayan ideolojik yaklaşımları benimsemektedir. En etkili olan manevra ise liderlik rolünde değişim öngörmektir. Asık suratlıdan da öte, dogmatik geleneksel komünist partilerdeki Georges Archais ve Alvaro Cunhal gibi demokratik merkezîyetçi şahsiyetler, yerlerini -çok sayıda medyatik performansla birlikte-dogmatik olmayan ama ilkeli bir imaja sahip, politik muhaliflerince bile karizmatik bulunan uç sol liderlere bırakmıştır. Bu liderlere Gregor Gysi (Alman

Solu), Frederico Louça (BE) ve geçmişteki alkol sorununa ilişkin açıklığı, feminist ve antikomünistliğiyle İsveç Sol Partisi'nin 1993-2004 yılları arasındaki lideri Gudrun Schyman da dâhildir.

Bu değişimlere rağmen, uç sol partiler, 1980'lerdeki Yeşil partiler gibi iç çekişmelere açık durumdadır. Realos ve Fundis* olarak bölünürlerken, Fundis'in taban demokrasisi politikalarına yönelimi, etkinliğini arttırmıştır. Kuşkusuz Yeşiller'deki gibi Realos'ta da dominant bir liderlik oluşmuştur. Bununla birlikte partilerin, partilere ve kurumsallaşmış politikalara güvenmeme eğilimi olan, küreselleşme karşıtı 'küresel adalet' hareketiyle bağları, sık sık iç gerilimi yükseltmiştir. Eski doktrinci tartışmalar azalmış ama yok olmamıştır. Özellikle çok sayıda komünist parti muhafazakârlıklarını ve sekterliklerini terk etmeme eğiliminde olmuştur. Görünürde eski komünist olan partiler, zaman zaman uzun ideolojik ve stratejik tartışmalara boğulmuştur. En dikkat çekici olan, Finlandiya'daki VAS'ın lideri Suvi-Anne Siimes'in 2006'daki istifasını, partideki Sovyetçi eğilim ile uzlaşmaz AB ve NATO karşıtlıklarına bağlamasıdır.

4 Uç Solu Kimler Destekliyor?

Genel olarak iç içe geçmiş üç grup tanımlanabilir (Aralarındaki denge partilere göre değişebilmektedir):

1. **Uç sol alt kültür.** Uç sol grupların odağında, çoğu partide uzun dönemdir çalışan ideolojik olarak ikna olmuş destekçiler ve aktivistler, selefleri, sol öğrenci grupları, sendikalar, STK'lar ve feminist/çevreci gruplar bulunmaktadır. Örneğin Hollanda SP ve İsveç V'nin eski liderleri Jan Marijnissen ile Gudrun Schyman eskiden Maoist partilerde görev almıştır. Komünist Yeniden İnşa'nın ilk liderleri de bir sendikacıdır. Azalmakla birlikte, 'kızıl kuşak', özellikle de komünist partilerin 'beşikten mezara' tüm yerel hizmetleri uzun süre sağladığı bölgelerde eski ya da halen komünist partiler üzerinde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu tür bölgelerde uç solun oyları ortalamanın üstüne çıkmaktadır. (Örneğin, Fransa'da Creuze ve Correze, İtalya'da Bologna, Portekiz'de Setubal ve Kuzey Finlandiya'da.) Gerçekten de PDS'in 1990'larda Doğu Almanya'da aldığı desteğin nedenini çok sayıda yorumcu, partinin sosyalist kültürü temsil etme yeteneğinden kaynaklandığı,

* Realos ve Fundis: Gerçekçiler ve köktenciler. (ÇN)

şeklinde ifade etmektedir. Bu, eski komünist pek çok ülkede var olan sol-paternalist bir yönelimdir.¹¹

2. **Hoşnutsuz merkez sol seçmenler.** Uç sol partiler bilinçli olarak ve artan oranda merkez soldan insan kazanmakta başarılı olmaktadır. Uç sola son dönemde artan desteğin (Örneğin Alman Solu'na 2005'de, Hollanda'daki SP'ye 2006'da, Danimarka'da SF'ye 2007'de) dörtte biri sosyal demokratlara duyulan hoşnutsuzluktan, kalanı ise liberallerden, yeşil partilerden ya da hiç oy kullanmamışlardan gelmiştir. Aslında Yeşil partiler uç sol oyların en büyük kaynağı, olmakla beraber 'ne sol, ne sağ' imajlarına rağmen aktivistleri genellikle kendini solda tanımlamaktadır. Finlandiya ve İsveç'teki Yeşillerin başarılı olma nedenlerinden biri de buralardaki uç sol partilerin, Norveç ve Danimarka gibi yeşil rakiplerin yokluğunda kendilerine 'eko-sosyalist' kimliği veren uç sola oranla, çok daha güçsüz olmasıdır. Benzer biçimde güçlü bir Yeşil Parti'nin varlığı Alman Sol Parti'nin, Batı Almanya'da tabanını genişletme çabalarını engellemiştir. Diğer yandan Sol Parti'nin güçlü olması da Yeşillerin Doğu Almanya'da kök salmak için çok mücadele etmesini gerektirmiştir.
3. **Tepki Oyları.** Uç sola desteğin son parçası politik tepki oyları, özellikle de kendilerini halkçı olarak tanımlayan -popülist- partiler ve/veya AB'ye şiddetli muhalefet edenlerdir. Örneğin 2007'de Yunanistan uç soluna -ve aşırı sağına- verilen oylardaki sıçrama, merkez sağın 2007 yazındaki orman yangınlarına yeterince ilgi göstermeyişine dayandırılmıştır. Uç sol, sık sık daha önce oy kullanmayanları başarılı biçimde etkileyebilmektedir. (2005'de Portekiz'de BE'nin yaptığı gibi). Ancak aşırı sağın, uç solun tepkisel rolünü sınırlandırma yeteneği artmaktadır, zira uç sol ve uç sağ oylar zaman zaman örtüşebilmektedir. Örneğin 'Solcu-Lepenci' Fransız komünist seçmenlerden aşırı sağa kayanlar için kullanılan bir kavramdır. Çek KSCM'nin 2002'deki güçlü performansı kısmen aşırı sağ Cumhuriyetçi Parti'nin çöküşüne bağlanmıştır. Ancak aşırı sağ oylar merkez solla buluşmadığı sürece daha çok uç solla örtüşmektedir. Son dönemdeki çalışmalar işçi sınıfından çok sayıda seçmenin yaşadığı 'küreselleşme kaygısı' ile doğrudan sosyal

demokratlardan aşırı sağa (tüm partilerin zarar görmesine rağmen) yöneldiklerini göstermektedir.¹²

Uç solun desteğine ilişkin bir dizi genelleme yapılmıştır. Öncelikle işçi sınıfından gelen seçmenlerin bu desteğin ağırlığını oluşturmadığı tespit edilmiştir. Zaten Sovyetler döneminde komünist partiler de esas olarak sınıf partileri olmalarına rağmen, işçi sınıfının çoğunluğu onlara oy vermemiştir. İkincisi, diğer sol partilerle karşılaştırıldığında komünistlerin daha yaşlı, işçi sınıfından, erkek ve az eğitilmiş seçmeni vardır. Çok başarılı partiler (AKEL gibi) ya da Ortodokslar (örneğin PRC) bu konuda bir istisna oluşturmaktadır. Yaş ortalaması yüksek, muhafazakâr ve marjinal seçmenler gelecekteki var oluşlarını tehlikede görmektedir. Üçüncüsü, demokratik sosyalist partiler -Finlandiya'daki VAS komünist seçmen profilini sürdürse de- yeşil partiler gibi daha özgürlükçü sol bir seçmene sahiptir. Daha gençlere, beyaz yakalılara, kadınlara, öğrenci grupları arasındaki geniş bir tabana, daha eğitilmiş özellikle de kamu sektöründe çalışanlara, çekici gelmektedir.

Uç sol partilerin sendikalarla, diğer toplumsal gruplarla ve STK'larla bağları henüz gevşektir, ancak bu bağların gitgide güçlenmekte olduğu da bir gerçektir. Komünistler ve eski komünistler -örneğin VAS- sendika aktivistleriyle güçlü bağlara sahip olmaya devam etseler de, artık "komünist" sendikalardan söz etmek mümkün değildir. Uç sol partiler gitgide sosyal demokrat partilerden hoşnutsuzluk duyan sendikacılar için de cazip hale gelmektedir. WASG sendika aktivistlerinin bir uç sol partiye katılmalarının en somut örneğidir. Çoğu ülkedeki -örneğin İskandinavya- büyük sendikalar uç sol partilere gitgide daha ılımlı yaklaşmakta ve mümkün olan yerlerde, merkez sol ile uç sol arasındaki "sol-sol" koalisyonları desteklemektedir. İngiltere'de İletişim İşçileri Sendikası'nın (CWU) kimi şubeleri ile Demir ve Denizyolları Taşıma Sendikası (RMT), 2004'de İşçi Partisi'ni bırakıp İskoç Sosyalist Partisi'ni desteklemiştir. Sendikaların yakın gelecekte sosyal demokratlardan kopmasını beklemiyoruz zira sosyal demokratlar iktidar partileri oldukları sürece sendikal çıkarlar için lobi çalışmaları en iyi onlarla yürütülmektedir. Ancak sosyal demokrat partiler sendikalarla bağlarını gevşettiği sürece ve/veya neo-liberal politikaları kabul ettikçe, uç sol partilerin daha fazla hükümet ortağı olmasını ve sendikacıların

¹¹ Dan Hough, Michael Koss ve Jonathan Olsen, *The Left Party in Contemporary German Politics* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007)

¹² Hilde Coffe, "Social Democratic Parties as Buffers against the Extreme Right: The Case of Belgium", *Contemporary Politics* Sayı: 14 (2) (Haziran 2008), 179-85

bireysel olarak politik bağlarını değiştirmelerini bekleyebiliriz.

Uç sol partiler, genellikle çok sayıda STK, tek bir soruna odaklı gruplar ve toplumsal hareketlerle daha iyi ve büyüyen ilişkilere sahiptir. Bunlara 1970'lerden beri barış hareketleri, çevreciler ve Küba dostluk grupları da dâhildir. Örneğin İngiltere'de marjinal bir örgüt olan İngiliz Komünist Partisi'nin lideri, Nükleer Silahsızlanma Kampanyası'nı da yönetmektedir. Seattle 1999'un ardından, 2002'deki Avrupa Sosyal Forumu'nun iki yılda bir yaptığı atölyeler, seminerler, tüm Avrupa'daki (Örneğin Eylül 2008'de İsveç Malmö'de) STK'ların, sivil toplum örgütlenmelerinin ve sendikaların toplantıları aracılığıyla, küresel adalet hareketiyle de bağlar güçlenmektedir. Uç sol partilerin çoğu yoksulluk, özelleştirme ve gümrük vergileri hakkındaki tartışmalara katılmak için delegasyon göndermektedir. Uç sol, katılım ve parlamento dışı tepkileri örgütlenme yönünde artan bir eğilim göstermektedir. G8 protestoları, Körfez savaşına karşı kampanyalar bunun örneğidir. Ancak uç solun, hareketin geniş kesimleriyle ilişkisi yeterince gelişmemiştir. Hareketin büyük bölümü kendini 'sol kanat' olarak değerlendirmemektedir ve aslında anarşistler (öncelikle 'Kara Blok', G8 karşıtı gösterilerde çatışmacı tavrıyla dikkat çekmektedir) oldukça güçlüdür. Diğer bileşenler - Fransız ATTAC gibi- önceliklere oranla reformisttir ve devletlerle lobi yapma eğilimleri isyan kışkırtıcılıklarından daha güçlüdür. Aynı noktaya dikkat çekmek açısından, sosyal forumların partilerin politikalarına şüpheci yaklaştığını ve ASF'nin örgütlenme kurullarında politik partilerin varlığına izin verilmediğini belirtmek gerekmektedir. Küresel Adalet Hareketi, uç sol için güçlü bir parlamento dışı hareket potansiyeli taşımaya rağmen küresel bir sol parti oluşturma umudu taşımamaktadır.

5 Uç Sol Programlar ve Etkileri

Son 15 yılda uç sol partiler, 'parti ailesini', bu makalenin ilk bölümünde belirtilen geniş çerçeveli bir politik gündemle, gitgide daha net ortaya koyarak konsolide etmiştir. Somut önerileri: Özelleştirmeyi sınırlandırmak veya karşı çıkmak, ücretlerde kesintiye gidilmeksizin maksimum 35 saat iş haftasını desteklemek, sendikal örgütlenme için daha kapsamlı haklar (örneğin Portekiz'de), uyuşturucunun suç olmaktan çıkarılması ve siyasal demokrasinin genişletilmesidir. (Örneğin yerel otoritelerin yetkilerini artırmak ve referandumlar

yapılması) Uç sol partilerin uluslararası planda destekledikleri politikalar: Uluslararası ticaretin denetimi -buna uluslararası finansal işlemlerden Tobin vergisinin alınması için verilen yaygın destek de dâhil-, nükleer silahsızlanma ve uluslararası ilişkilerin ilkesel olarak militarizmden arındırılması, ABD kaynaklı bir Soğuk Savaş kurumu olarak NATO'ya karşı çıkmak, AGİT ve BM gibi örgütlerin rollerinin artırılması, barışı korumaya vurgu yapmak, sürdürülebilir kalkınmanın ve ekonomik kısıtlamaların kaldırılmasının önemine binaen uluslararası finansal kurumların (IMF ve Dünya Bankası) ıslah ya da feshedilmesidir.

Hâlâ önemli bölünmeler söz konusu, komünistler -özellikle Doğu'da- gey ve lezbiyen hakları, uyuşturucunun suç olmaktan çıkarılması, nükleer güçlerle mücadele gibi 'özgürlük sorunları' ile daha az ilgilenmektedir. AB'ye yönelik yaklaşım da önemli bir ayırım olmaya devam etmektedir: Uç sol partiler, genel olarak, 'sosyal' Avrupa'yı desteklemekte ve Avrupa işbirliğinin emek, kadın ve çevre haklarının ilerletilmesi için mücadele stratejileri ve ortak politikalar oluşturmasını hedeflemektedir. Ancak 'politik Avrupa'ya -daha büyük bir federasyon oluşturma fikri-, 'askeri Avrupa'ya -ortak savunma ve dış politikaların geliştirilmesi- ve 'piyasa Avrupası'na -sınırsız rekabet ve ulusal ekonomik sınırlandırmaların kaldırılması- karşı çıkmaya devam etmektedir. Buna bağlı olarak bütün önemli uç sol partiler Lizbon ve Anayasa sözleşmelerine aynı eksende muhalefet etmektedir. Bu muhalefet noktaları neo-liberal vurgular, seçilen politik federasyonlaşma biçimi ve gerekli demokratik müzakerelerin yapılmayıdır. (Aslında AB entegrasyonunun bizatihi reddedilmesinin gerekli olmadığı fikrindeler, örneğin sloganlardan birinde 'daha iyi bir sözleşme için bu sözleşmeye hayır de' denilmektedir.) Ancak bunların ötesinde çok sınırlı bir mutabakat söz konusudur ve uç solun savunma konumundan aktif-pozitif bir tutuma yönelmesi zor görünmektedir. Çok sayıda parti -örneğin Yunanistan'da KKE, Portekiz'de PCP, İsveç'te V- daha ileri bir entegrasyona tamamen karşıdır. Diğerleri katılıma hayır demeyi savunurken (örneğin Norveç'te SV, İzlanda'da VG) kalanlar da fazlasıyla entegrasyoncu (Finlandiya'da VAS, Danimarka'da SF, Yunanistan'da Synaspismos, Kıbrıs'ta AKEL) bir tutum gütmektedir.

Uç solun temel öngörülerinin geçerliliği kolayca sorgulanabilir -özellikle de çoğu parti söylediklerini gerçekleştirecek seçmen desteğinden fazlasıyla yoksunken- ancak oldukça keskin bir hat izlemeye devam etmektedir. Aslında, uç solun sosyal

demokrasinin solunda diye tanımladığı hareket, özü itibarıyla 1970'lerde ve 80'lerde sadece ana akım sosyal demokrasinin solu olarak değerlendirilmekteydi. (Örneğin Keynesçi ekonomi tam istihdama ve kamu mülkiyetine vurgu yapmaktadır). Bunlar, daha büyük bir dikkatle, taban katılımı, yeşil ve feminist politika, parlamento dışı sınır ötesi mücadele, Atlantik karşıtı ve pasifist

dış politika ile birleştirilmişti. Neticede uç sol, sosyal demokrat devleti korumak için verilen 'savunma' savaşının gelecekteki daha radikal -ama tanımlanmamış- 'sosyalist' gündemi engellemeyeceğinde ısrarlıdır.

Tablo 4: Uç Solun 1989'dan sonra hükümetlere katılımı

Ülke Adı	Tarih	Destek Türü	Takip Eden Seçimdeki Oy Farkı (%)
İtalya	1996-98	Destek (PRC)	
	1998-2001	Destek (PdCI)	-1,9 (PRC ve PdCI toplamı)
	2006-2008	Koalisyon (PRC ve PdCI)	-7,1
Finlandiya	1995-99	Koalisyon	-0,3
	1999-2003	Koalisyon	-1,0
Kıbrıs	2003-	Koalisyon	-3,6 (2006)
	2008-	Koalisyon	Henüz bilinmiyor
Danimarka	1994-98	Azınlık Desteği(SF)	+0,2
	1994-98	Azınlık Desteği(EL)	-0,4
	1998-2001	Azınlık Desteği(SF)	-1,1
	1998-2001	Azınlık Desteği(EL)	-0,3
Fransa	1997-2002	Koalisyon	-5,1
İsveç	1998-2002	Azınlık Desteği	-3,6
	2002-2006	Azınlık Desteği	-2,5
Norveç	1994	Azınlık Desteği	-1,9
	2005-	Koalisyon	Henüz bilinmiyor
Yunanistan	1989-90	Koalisyon (Syn/KKE)	-0,7
İrlanda	1994-97	Koalisyon (Dem Sol)	-0,3
İspanya	2008-2008	Azınlık Desteği	-1,2

Kaynak: Bale ve Dunphy (2007), yazarın kişisel hesaplamaları

Uç solun, Soğuk Savaş'tan beri stratejilerindeki en büyük değişiklik hükümetlere katılım eğilimidir. 1947-1989 arasında sadece Finlandiya Komünist Partisi -Batı Avrupa'nın diğer partilerinin toplamından uzun süre- düzenli hükümet ortağı olmuştur. 1989'dan sonra ise gelişmiş liberal demokrasilerde hükümet için gerçekçi bir koalisyon önerisini reddeden bir uç sol parti örneği yoktur.¹³

Aşırı sol partiler olmasa da, radikal sol partiler artık burjuva parlamentolarının ve sosyal demokratların işçi sınıfını 'kandırmanın' aracı olduklarını düşünmektedir. Leninist 'öncü' rolünü terk ederek, kapitalist sistemi 'parçalamak' için yapısal olmayan

Parties, Policy, Office and Votes in Advanced Liberal Democracies since 1989", yazının bu bölümünde yararlanılan makale PSA'nın radikal sol partiler ve hükümet ortaklığı üzerine olan atölye çalışmasında sunuldu.

¹³ Tim Bale ve Richard Dunphy (2007), "In from the Cold: Left

talepleri öne çıkartmaktalar. Artan oranda, sosyal demokratlarla ve yeşillerle koalisyon kurarak hükümet ortağı olmaya (duruma göre Finlandiya'daki gibi merkez ve merkez sağ partilerle) ya da en azından parlamentoda geçici işbirliklerine ve sosyal demokrat azınlık hükümetlerine destek vermeye açık oldukları söylenebilir. (bkz. Tablo 4).

Genelde, tablo 4'de görüldüğü gibi, hükümet ortaklığı uç sol için pek olumlu bir deneyim olmamaktadır. Çoğu durumda, hükümet ortaklığının ardından parti, desteğini kaybetmektedir. Bunun önemli bir istisnası, Kıbrıs'ta 2006'daki oy kaybına rağmen, AKEL lideri Demetris Christofias'ın 2008'de devlet başkanı seçilmesidir. Oylardaki düşüş, özellikle tatmin olmayan seçmenlerin tercih edecekleri alternatif sol ya da sağ muhalif partilerin olduğu yerlerde -örneğin Fransa ve İtalya- çok daha fazla olmaktadır. Uç sol partiler genellikle, hükümetin neo-liberalizme direnmesini etkisizleştirmek, yavaşlatmak, buna doğrudan karşı çıkmak, iktidarın ağırlık merkezini sola çekmek, kendi politik gündemleri için avantaj elde etmek ve sosyal demokratların 'sol vicdanı' olarak davranmak için koalisyon ortağı olmaktadır.

Uç solun hükümete katılımına yönelik en yaygın hareket, azınlıklara destek konusundadır. Hükümetlerin sorumluluk taşımaları ama politik olarak bu politikaları etkileme güçlerinin olmaması, olabileceklerin en kötüsü olarak değerlendirilmektedir. Hükümet ortağı olduğu için yaşanan oy kayıpları artık muhalefetleyen oy kaybetmekten daha kötü görülmemektedir. Kuşkusuz hükümet ortaklığı uç sol için derin bir çelişki olmayı sürdürmektedir. Kimi sorunlar, az sayıda bakana sahip -genellikle en işlevlileri sosyal güvenlik, sağlık, çevre ve kadın bakanlıkları- tüm küçük partiler için aynıdır: Destekçilerine somut kazanımlar göstermek ve statüko karşıtı partiler açısından tepki ve yönetme rollerini bağdaştırmak. Uç sol, orta vadede seçim başarısını garantileyen popülist statüko karşıtı bir strateji ile sosyal demokratlara yönelik hoşnutsuzluğu harekete geçiren ancak sınırlı politik etkinlik sağlayacak ve sosyal demokratlarla hükümet uzlaşması ve ortaklığı için pragmatik bir tutum ile etkili olabilecek ama radikalliğini yitirme riski de taşıyan, tercihlerle karşı karşıyadır. En hızlı büyüyen popülist sosyalist partilerin iki tanesinin -Alman Sol Parti ve Hollanda Sosyalist Partisi- henüz ulusal hükümet ortaklığı yaparak statüko karşıtı imajlarını yumuşatmamış olmaları dikkat çekicidir. Hiç kuşkusuz yerel ve bölgesel düzeyde tablo daha karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Örneğin Sol Parti'nin Bundesland

[eyalet] hükümetlerine katılımı -Berlin gibi- ve Hollanda'daki SP'nin yerel mecliste temsil edilmesi, bu partilerin politikalarını daha ılımlı hale getirirken, daha 'sorumluluk sahibi' bir imaj edinmelerine de katkıda bulunmuştur.

Uç sol, iktidarda olduğunda, oldukça mütevazı reformlar başlatmıştır. Bu reformlar işverenlerin sağlık ve sigorta primlerinde küçük artışlar, özelleştirme ve piyasalaştırmanın yavaşlatılması, devlet sübvansiyonlarının ve düzenlemelerinin arttırılması olarak özetlenebilir. Ancak neo-liberalizmin radikal bir dönüşümünün söz konusu olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Kimi başarılar -örneğin Jospin hükümetinin istihdam önlemleri- Sosyalist Partiden destek görmüştür ancak uç sol olmasaydı da gerçekleşecek bir mahiyettedir. Uç solun büyük ortak olduğu -Kıbrıs ve Moldova gibi- hükümetlerde bile, hükümet politikasının sol kanat sosyal demokrat partinin önerilerinden çok farklı olduğunu söylemek zordur: Devletin ekonomideki rolüne daha çok vurgu yapmak ve bununla birlikte Euro Atlantik kuruluşlara yönelik kuşkuculuk.

Aslında, en önemli sorunlar -örneğin Avro alanına girmek, hükümetin NATO operasyonlarına katılımı, kemer sıkma politikaları- uç solun çok nadiren dalgayı tersine çevirebildiği ve seçmen desteğini korumaya devam etmekte yaşadığı zorluklardır. Partiler, hem hükümete ortak olup hem de beğenmedikleri hükümet politikalarına karşı harekete geçmek -özellikle Fransa'da 1997-2002, İtalya'da 2006-2008 arasında- gibi anlamsız bir 'ikili oyun' oynadıklarında, genelde parti birliğini tehdit altına sokmanın ötesinde bir sonraki seçimde de ciddi oy kaybına uğramaktadır. İtalya'daki PRC'de, 'eylemci' ve Troçkist unsurlar taşıyan Fundis Partisi, Ocak 2007'de iki komünist senatörün, hükümetin Afganistan'daki operasyonlar için savaş bütçesini arttırma kararına karşı oy kullanmasıyla, Prodi hükümetini devirmiştir. Hükümetin savunma politikasına karşı gösterilerle, partinin hem hükümette hem de hareketin içinde olmasının yarattığı bütünlüklü çelişki, komünistlerin 2008'deki seçim fiyaskosunda önemli bir etken olmuştur. Çok sayıda uç sol parti artık 'ikili oynamanın' bindikleri dalı kesmek olduğunu fark etmiştir. Uzlaşmaları, gerçekleşmemiş gibi göstermekten ya da inandırıcılıktan uzak zaferler gibi sunmaktansa, gerekliliklerini teslim etmek daha mantıklı gelmeye başlamıştır.¹⁴

¹⁴ A.g.e.

6 Rakiplerin Uç Sola Karşı Stratejileri

Rakip partilerin uç sol karşıtı çok sayıda stratejisini sıralanabilir. Hepsinin dikkate değer avantajları ve dezavantajları vardır.

6.1 Dışlama

Örneğin Çek Cumhuriyeti'nde ve Almanya'da, 1990'dan beri yaşanmaktadır. (Özellikle 1994'deki 'kızıl darbeler' kampanyası sırasında; İtalya 1947–96, İngiltere 1920'den bugüne.) Bu strateji, sürekli biçimde parya olarak karalayarak, uç solun meşruiyetini reddetmektedir: Anti-demokratik, totaliter, 'komünist', Troçkist/Stalinist vb. ithamlarla uç sol tecrit edilmekte, koalisyon ortaklığı ihtimali ve parlamento komisyonlarındaki anahtar rolü inkâr olunmakta, partiler arası politik münazaralardan dışlanmaktadır. Ancak -2000'lerde Çek Cumhuriyeti'nde ve Almanya'da olduğu gibi- dışlama bazen kimi resmi olmayan perde arkasındaki işbirlikleriyle gerçekleştirilebilmektedir. Bu strateji uç solu önemli karar süreçlerinden başarıyla dışlarken, politik etkinliği kendi kendini seçmiş politik aktörlerden ibaret kılar. Politik izolasyon, uç sol içinde entegrasyona ve ılımlı olmaya yönelik baskıları arttırabilir. Örneğin İtalyan komünistlerinin 'tarihsel uzlaşma' hareketi, Çek komünistlerinin çok sayıda liderinin ve Alman Sol Parti'nin 'sürüden ayrılmama' arzusu gibi... Kuşkusuz dışlama uç solun etkinliğini azaltabilmektedir ancak çoğunlukla oylarını azaltmakta başarılı olamamaktadır. (Örneğin Çek komünistleri ve Alman Sol Partisi tarihlerinin en yüksek oy oranına dışlanırken ulaşmıştır.) Aslında dışlanma, kolaylıkla uç solun, 'statükonun' hilelerinin kurbanı imajını güçlendirebilir. Yukarıda da belirtildiği gibi 'büyük koalisyonlar' statüko karşıtı aktörlerin oylarını arttırabilir ve uç solun, merkez solun 'satıldığı', iddiasına destek olabilir. Uç solu tehlikeli aşırılıkçılar diye karalamak, içinde çok sayıda ölümüne Stalinist barındıran ve/veya komünist geçmişle yüzleşmemiş partiler için tutabilir ancak inandırıcı biçimde komünizmi geçmişte bırakmış ve demokratik söylemi yaygın biçimde kullananlar açısından (radikal sol gibi) başarı şansı düşüktür. Dahası, uç solu sürekli olarak koalisyon ortaklığının dışında tarif eden bu strateji, diğer partilerin esnekliğini de sınırlandırır.

6.2 Agresif Marjinalleştirme

Önceki stratejinin yoğunlaştırılmış halidir. Pek çok sosyal demokrat partide tartışılmıştır ancak sürekli biçimde, Tony Blair döneminde İngiliz İşçi Partisi'nde ve Walter Veltroni döneminde Demokrat Parti'de, sosyal demokrat 'modernleşme' gündeminin bir parçası olarak uygulanmıştır. Bu tutum açıkça merkezi tümüyle işgal etmeyi hedefleyerek, sosyal demokrat partilerin sendikalarla bağıni koparmak ve ABD'deki Demokrat Parti'nin ilerci, sosyalist olmayan merkez partisi modelindeki, "pragmatik/teknokratik" bir imajı kabullenmeyi hesaba katmak anlamına gelmektedir. Moderniteye ve partiler arası işbirliğine vurgu yapılıyor. Uç sol konumu, açıkça ve kesin olarak, geriye gidiş diye resmedilmektedir. İtalya ve İngiltere'de, uç solu alenen sosyal demokrat partinin içinde veya bağımsız seçimlere giren bir güç olarak marjinalleştirme girişimleri vardır. Bu strateji sosyal demokrat partiye maksimum esneklik ve pragmatizm vaat etmektedir. Sosyal demokratların yeni merkezci seçmenleri, sola kaptırılanların yerini doldurabilir. Uç sola yönelik kalıcı bir marjinalleştirme, oylarda düşüşle sonuçlanabilir. Ancak bu boyutta bir marjinalleştirmenin de başarısız olduğu ispatlanmıştır. Blair'in merkezizetçi hattıyla, İngiliz İşçi Partisi'nin -uç seçim kazanmış olsa da- teknokratik yaklaşımı, parti üyelerinin eksenini kaydırırken ilgisizleşmelerine ve seçmen olarak hoşnutsuz kalmalarına neden olmuştur. İşçi Partisi 1997–2007 arasında üyelerinin yüzde 60'ını kaybetmiştir. 2001 ve 2005'te daha az oyla iktidar olurken 1992'den sonrasındaki en ağır oy kaybını yaşamıştır. Veltroni'nin 2008'de ittifakı reddetmesi, uç sola 'başarıyla' güç kaybettirmiştir. Ancak Demokrat Parti de önceki Zeytin Ağacı ittifakının oy oranını arttırmak konusunda başarılı olamamıştır. ABD'nin iki partili başkanlık sisteminden devşirilen bu stratejinin, yani merkeze doğru hareketlenmenin, diğer partilere istismar edilecek alan açtığı ve çok partili sisteme nasıl tercüme edilebileceği, belli değildir. Örneğin, İngiltere'de Liberal Demokrat Parti'nin 1997–2005 arasındaki başarısı çoğu kişi tarafından daha solcu bir toplumsal gündeme (vergilendirme gibi) sahip olmasına bağlanmaktadır. Dahası, uç solun düşüşü, aşırı sağa oy verenlerin artmasına -özellikle beyaz işçi sınıfından olanların- neden olabilmektedir. 2008'de, popülist Kuzey Ligi partisi eski kızıl bölge Emilia -Romagna'da oylarını ikiye katladı, 3,8'den 7,8'e çıkmıştır. İngiltere'de, ırkçı İngiliz Ulusal Partisi, her bölgede seçime girmemesine rağmen 1997'deki 35.832 oyunu

2005'te 192.746'ya yükselmiş, dahası en çok İşçi Partisi'nden oy çalmıştır.

6.3 Pragmatik İşbirliği

Bu yaklaşım İskandinav ülkelerinde yaygındır ve 1981'den beri Fransa'da, 1994'ten beri de İtalya'da uygulamadadır. Bu tutum uç solu pragmatik, kimi zaman rekabet edilecek, kimi zaman işbirliği yapılacak, meşru ve normal bir aktör olarak ele alır. Seçici işbirliği, ihtiyaç olduğunda ulusal ve yerel düzeyde desteklenmektedir. Geçici yasama işbirliğinden uç solu koalisyonlara dâhil eden bir yelpazedir söz konusu olan. Bu yaklaşım, uç solla ideolojik bir prizmadan değil, geçekçi -artan oranda pragmatik, doğası gereği anti-demokratik olması gerekmeyen- bir ilişki kurmaktadır. Böylece uç solun, dışa yönelik mağdur rolünü de sınırlandırılır. Koalisyon yelpazesini genişletip politik seçenekleri arttırırken, 'büyük koalisyon'un taşıdığı riski de azaltmaktadır. Bunun dışında, sol, hatta sosyal demokrat partilerin üyeleri tarafından da desteklenen ilerici politik sonuçlar elde edilebilir olmaktadır. (Örneğin, Fransız sosyalistlerinin çalışma saatlerinin 35'e düşürülmesi ve Portekiz solunun 2006-2007'de kürtajin serbest bırakılması için yaptığı işbirliği.) Ayrıca, hükümet kurmada uyum sorunları, uç solun hükümete katılımını teşvik ederken, politikalarını yumuşatması ve uç sol oyları azaltması bakımından anlamlı olabilmektedir. Yine de, uç sol hükümet ortaklığına hazır olmadığına -İtalya'daki gibi- güvenilmez bir hükümet bileşeni haline gelir. Uç sol ile pragmatik ilişki kurmak sosyal demokratlar açısından özellikle riskli zira uç solun, kendi tabanlarının gözünde sol kanat sosyal demokrasinin gerçek temsilcisi olarak meşrulaşmasına yol açabilir. Sonuçta ortaya çıkan, uç solun sosyal demokrasinin 'yol arkadaşı' olarak kabul görülmesi ve sosyal demokrasinin yüzde 25-35 arasındaki oyunun yanı sıra alınan yüzde 5-15 arası ekstra oy olur.

6.4 Agresif Massetme

Bu yöntem hem Fransız Sosyalist Partisi'nde (özellikle 2002'den beri) hem de SPD'de (özellikle 2005'ten beri en azından Lander düzeyinde, üstelik Sol Parti ile ulusal düzeyde bir koalisyon hâlâ gündem dışıyken) kimileri tarafından kullanılmıştır. Bu strateji, sınır çizgisi olarak potansiyel koalisyonlar dâhil uç sol ile işbirliğini dışlamamaktadır. Ancak bir

önceki stratejinin tersine bizzat sosyal demokrat partinin 'solcu' kanadının -kısa ya da uzun vadeli-katılımıyla uç soldan boşalttığı alan yeniden ele geçirilerek, sosyal demokrat partinin ekarte edilmesi engellenir.

Bu strateji uç solun -ve muhtemelen aşırı sağın da- marjinalleştirilmesine veya en azından büyümesini engellemeye yardımcı olabilir. Uç solun politik gündeminin bir kısmının seçilerek kabul edilmesi, sosyal demokrat partilerin kendi yapılarını tatmin edecek 'ilerici' politikaların önünü açabilir. Sosyal demokrat partilerin eski seçmenleriyle şu ya da bu şekilde yeniden bağlantı kurma ihtiyacı, modernleşmenin ve küreselleşmenin kaybedenlerine ulaşmak, saf teknokratik çözümlerden uzaklaşmak ve marjinalleştirilen seçmenlerle duygusal bağ kurmak, artan sayıda sosyal demokrat için önem kazanmıştır. Öyle ki daha eşitlikçi ve hatta popülist bir düzey yakalanmıştır.¹⁵ Mevcut krizlerin finans piyasaları üzerindeki etkileri, AB'de idrak edilen 'demokratik eksiklikler', Euro-Atlantik kurumların, örneğin Rusya'ya yönelik politikaları nedeniyle çıkan krizler dâhil, uç solun politik dönüşüm talep ettiği tüm alanlar veri alındığında, uç sol tezler *a priori** gözden çıkarılamaz hale gelmiştir. Sola yönelen bir hareket, sosyal demokrat partilerin kendilerini yeniden tanımlayıp ve krizleriyle yüzleşme süreçlerinin, en önemli parçası olabilir.

Kimi uç sol gündemlerin massedilmesinin nedeni, açıktan, kısa dönemli bir 'malı götürme' stratejisi kurgulayıp hoşnutsuz seçmenleri avlamak, sonra da iktidarda edilen vaatleri unutmak olduğunda, destekçilerinin hoşnutsuzluğu kat be kat artması muhtemeldir. Dahası uç sol gündemin gereklerini, özellikle de AB ve uluslararası ölçekte, özümsemek ya da massetmek, oldukça sorunludur. Zira bu tutum Avrupa'nın mevcut durumunda radikal bir dönüşüme işaret edecektir. Uç sol politikaların savunduklarının kimi örnekler AB'nin ekonomik korumacılığını güçlendirmek, sınırsız rekabetin yanı sıra politik entegrasyonu kısıtlamak, NATO'yu ortadan kaldırmak ve ABD'nin dış politikasına daha eleştirel bir tutum almak değil ancak azından bunları gözden geçirmektir. Bu duygular sadece uç solun tekelinde değildir (örneğin Fransa'da bütün politik yelpaze bu duyguyu paylaşıyor), ancak bunları kabul etmek sosyal

¹⁵ John Cruddas: "How Did We Become the Party of the Establishment?" *The Independent*, (12.9.2008: 37); Rene Cuperus, *The Populist Deficiency of European Social Democracy. Internationale Politik und Gesellschaft*, Sayı: 3 (2003),83-109

* Apriori: Önsel, önceden (ÇN)

demokratların son 15–20 yıllık politik yönelimlerini değiştirmesi anlamına gelmektedir. Dahası bu tür politikaların benimsenmesi parti saflarını konsolide etmek bir yana, sosyal demokrat partilerdeki sağ ve sol gruplar arasındaki anlaşmazlıkları da derinleştirecektir. Kaldı ki parti saflarında konsolidasyonu sağlasa bile, partinin stratejik seçeneklerini ‘kızıl-kızıl’ koalisyonlarla sınırlandıracağı için sosyal demokratların merkez oylarına ulaşma mücadelesini de engelleyecektir. Sonuçta, daha ‘popülist’ olmak sorunludur ve sosyal demokrat partilerin parçası oldukları politik seçkinlerin güvenini sarsmadan, ‘sıradan insanlarla’ ilişki kurmayı sağlayacak bir dil oluşturmasını gerektirmektedir.

7 Avrupa Ölçeğinde Uç Sol Ağlar

1990’ların ortasına kadar süren ciddi anlamda dağınıklık ve pusulasızlık döneminin ardından, uluslararası konsolidasyon genişlemiştir. Yeni bir Komintern oluşturmak için ciddi bir girişim bulunmamasına ve uç sol partilerin genel olarak Avrupa düzeyindeki oldukça bölünmüş durumuna rağmen, asgari müştereklerde anlaşarak, ortak bir Avrupa politikası oluşturmak için mücadele eden bir dizi rakip ve/veya aynı kulvarda faaliyet gösteren, inisiyatif vardır. Örneğin Yunanistan ve Portekiz’deki başlıca muhafazakâr komünist partiler geleneksel ağlarını oluşturmuştur ve buna dünyadan bir dizi partiyle seminerler ve konferanslar örgütlemek de dâhildir. Anti-Kapitalist Avrupa Solu (EACL), toplumsal hareketleri ve genel olarak küçük [eski] Troçkist eğilimleri koordine edecek bir forum olarak 2000 yılında kurulmuş, ancak 2005’e kadar görece sessiz kalmıştır. İlk büyük yatay parti ağı Yeni Avrupa Sol Forumu (NELF), 1991’de iki yılda bir düzenlenecek bir konferans örgütlenmesi olarak kurulmuştur. NELF, uç soldaki farklı akımların ideolojik ve stratejik bölünmeleri arasında köprüler oluşturulmasına başarıyla destek olmuş ancak örgütlenmesini güçlendirmek için belirgin bir girişimde bulunmamıştır. Şu anda, en dikkate değer uç sol ittifaklar ya -yukarıda bahsedilen- forumlar ya da AB kurumlarıdır.

Özellikle, Avrupa Parlamenterler Grubu ile Birleşik Avrupa Solu Konfederasyon Grubu / İskandinav Yeşil Sol (GUE/ NGL), 1995’ten beri, 1970’lerde ve 80’lerde uç solun ortak politik tutumları geliştirmesini, mesela bir Avrupa seçim programı yazmasını aslında Avrupa’daki işbirliğini engelleyen derin ayrımlıklar arasında köprü oluşturulmasına

yardımcı olmaktadır. GUE/NGL sadece gevşek bir işbirliği öngörür ve bu nedenle konfederasyon kavramını kullanmaktadır. Bununla birlikte zaman içinde temsiliyeti, kendi içindeki mutabakatı ve aktivitesi artmıştır. Parti grubu 2004–2009 arasında AB’nin 25 üye ülkesinin 12’sinden 16 partiyi temsil etmiştir.

GUE/NGL, emeğin korunmasını, çevreciliği, feminizmi, azınlık haklarını savunarak demokratik bir Avrupa’ya destek olan bir radikal sol uzlaşma politikası geliştirirken, bileşimindeki partilerin Avrupa entegrasyonuna kökten itirazlarının yumuşamasına da yardım etmiştir. Bununla birlikte, en az bütünleşmiş Avrupa parlamento grubu olmaya devam etmektedir. En ılımlılardan entegrasyon taraftarlarına, anti-komünist VAS’tan (Finlandiya) aşırı, entegrasyon karşıtı, fazlasıyla ulusalcı ve müdanesizce komünist KKE’ye (Yunanistan) kadar geniş bir yelpazeden görüşleri barındırabilmektedir. Avrupa ölçeğinde sayısal olarak aşırı sağdan ve Yeşillerden (Avrupa Parlamentosu’ndaki bölgesel partilerle işbirliği yapıyorlar) güçlü olmasına rağmen, AP’da politikalar belirlenirken, uç sol oldukça marjinal kalmaktadır. Örneğin, 2007’de 24 komite başkanlığından sadece birini (uluslararası ticaret) almıştır ve içinde bulunduğu izolasyonla kendi politikalarını geliştirme şansı çok azdır. Uç sol partilerin Doğu Avrupa’daki güçsüzlüğü, GUE/NGL’nin 1999’da Avrupa parlamentosunda yüzde 6,7 olan oranının 2004’de 5,2’ye düşmesine neden olmuştur.

2004’de Avrupa Sol Partisi’nin (EL- European Left) kuruluşu en önemli adımdır. Uç sol diğer büyük Avrupa parti ailelerine katılarak Avrupa seçim programını koordine edecek ve politik yönelimlerini oluşturacak bir ulus aşırı partiye (TNP-Ulus Aşırı Parti) sahip olmuştur. 2008’in başında EL, merkezinde Alman Sol, İtalyan PRC ve Yunanistan’dan Synaspismos’un olduğu, 17 ülkeden 19 üye partinin varlığıyla büyümektedir. Uç solun işbirliğinde yeni bir dönem başlangıcı vaat ediyordu. ‘Sosyalist, komünist, kızıl-yeşil, Avrupa Birliği’ne üye ve aday üye ülkelerin diğer demokratik sol partileri’ arasındaki politik uçurumlar arasında köprü oluşturma politikası üretmeyi hedeflemektedir. EL’in ulusaşırı işbirliğinde niteliksel olarak yeni bir evreye geçme eğilimi, NELF ile GUE/NGL’de simgeleşen türden gevşek bir işbirliği olmamıştır. EL, özel olarak 2009 Avrupa Parlamentosu Seçimleri arifesinde ortak bir program koordinasyonuna ivme kazandırmayı hedeflemektedir. Üye partilerin - seçimlerde- ortak bir zeminde mücadelesini örgütlemeye ve sonrasında da potansiyel gücünü daha iyi koordine etmeye çalışılmaktadır. Avrupa

Anayasası Sözleşmesi'ne muhalefet sürecinde daha fazla ortak tutumun ortaya çıkmasını, neo-liberalizme alternatif bir vizyon geliştirilmesini, işsizlik, savaş, çevresel hasarlar, göçmen haklarının inkârı, azınlıkların marjinalleştirilmesi ve sosyal adaletsizliğe karşı parlamenter mücadelenin ve toplumsal hareketlerin öne çıkarılmasını bekleyebiliriz. EL bugüne kadar üyelerini tümüyle konsolide etmeyi başarmıştır ancak hâlâ oldukça zayıf bir durumdadır. Şu ana kadar Avrupa uç solundaki tüm ilgili aktörleri içermemiştir. Örneğin diğer UAP'lerden farklı olarak, Avrupa Parlamentosu grubu ve parti federasyonu aynı örgütlenmenin parçası değildir. Kuşkusuz EL'in önemli bileşenlerinden çoğu AP'nun GUE/NGL grubunun üyesidir. Ancak bu grupta önemli sayıda EL'te katılmamış parti (Hollanda'dan SP, Finlandiya'dan VAS, İsveç'ten V ve İrlanda'dan Sinn Féin) de mevcuttur. Dahası EL bileşeni çok sayıda parti (örneğin Çek Demokratik Sosyalizm Partisi, Romanya Sosyalist İttifakı, Estonya Sol Partisi) kendi ulusal parti sistemleri içinde önemsiz küçük partilerdir. Partiler bir dizi nedenden EL'e katılmamaktadır. İskandinav yeşil-sol partiler geleneksel olarak her durumda federal kurumlara şüpheli yaklaşır ve EL'in eski tür komünist partileri, ilgisiz küçük partiler tarafından fazlasıyla yönlendirildiğini düşünüyor. AB'ye en kuşkucu yaklaşan partilerin çoğu -örneğin Hollanda sosyalistleri- EL'in görece ılımlılığından ve AB fonlarına bağımlılığından rahatsız olmaktadır. Eski tartışmalar henüz tamamen tükenmemiştir. EL'in 'anti-demokratik Stalinist uygulama ve suçları' mahkûm edişini kimi partiler yeterli bulmazken, komünistler, örneğin Çek (sonunda gözlemci olarak katıldılar), Yunan ve Portekiz komünistleri bu tutumu çok kışkırtıcı bulmaktadır. Bunlar EL'e fazlasıyla reformist olmasının yanı sıra, AB taraftarı olduğu için de katılmamaktadır. Açıkçası EL kısa bir sürede, Avrupa uç solunun on yıllardır sahip olamadığı bir entegrasyon ve ortak hedeflere sahip olma düzeyini yakalamıştır. Ancak kimi önemli partilerin yokluğu hissedilirken daha küçük üyelerin katılımı yerlerini doldurmak için yeterli olmamaktadır. EL'in uç sol içinde birleşme eğilimini mi derinleştireceği yoksa Avrupa'daki coğrafi konumunu mu genişleteceği cevap bekleyen bir soru olarak durmaktadır.

8 Özet, Çıkarımlar ve Tavsiyeler

1. Avrupa uç solu burada kalıcı. Belirgin güçsüzlüğüne rağmen Doğu Avrupa'da ve diğer bazı ülkelerde temsil edilmezlerken komünistler de eski desteklerini (Kıbrıs ve Moldova dışında) yakalamaktan çok uzak. Çoğu Avrupa ülkesi 1989'dan beri istikrarlı bir biçimde gelişen ana akım sosyal demokrat partilerin başlıca muhalifi haline gelen, bir uç sol ile karşı karşıya. Dahası, uç sol her durumda yerel bir olgu ve varoluşu için Sovyet desteğine ihtiyacı yok. Pek çok ülkede -örneğin Hollanda, Almanya ve Kıbrıs-yükselişler. Bir Avrupa parti ailesi olarak, Yeşiller ve aşırı sağ partiler kadar olmasa da, artan oranda koordine, konsolide ve güçlüler.
2. En başarılı uç sol partiler, önemli ideolojik ve stratejik dönüşümler geçirecek dogmatizmle aşan, pragmatik ve karizmatik lider kadrolarına sahip, parlamento dışı aktörler ve küresel adalet hareketiyle birlikte güncel mücadelelere yoğunlaşanlar. Daha güçsüz olanlar ise geçmişin kırıp döken tartışmalarına ve doktrinsel sorunlara saplanıp kalmış, hükümet ortaklığına itirazları bir türlü bitmeyen ve yaşanan muhafazakâr aktivistleri olanlar.
3. Uç sol partiler değişik oranda başarıyla üç temel strateji takip ettiler. Komünist strateji, birkaç istisna ile en az başarılısı. Hatta artık geleneksel komünistler bile bir tür demokratik sosyalizme veya ulusalcı popülizme yöneliyorlar. Demokratik sosyalistler, eko-sosyalist bir stratejiyi öne çıkararak sosyal demokrat partilere soldan baskı yapmayı ve partilerini muhtemel koalisyon ortağı haline getirmeyi hedefliyorlar. Yeşillerin etkisiz olduğu yerlerde bir hayli güçlüler ancak kendilerini sosyal demokratlardan ayırtırmakta ve hükümette verdikleri ödünlerde sorun yaşıyorlar. Popülist sosyalist partiler, konumları gereği ana akım sosyal demokrat partilerin yarattığı hoşnutsuzluğu en kolay istismar edebilecek grup olmaları sebebiyle çok dinamikler. Örneğin aşırı sağın keskin rekabetine rağmen, tartışılmaz görülen AB'ye yönelik kuşkuculuklarını bile dillendirebiliyorlar.
4. Uç sol partiler bir dizi farklı dış etken altında ilerliyorlar ancak her şeyin ötesinde ekonomik hoşnutsuzluktan, tepkisel duygulardan, rakiplerinin muhalefet eksikliğinden, ana akım sol ve sağ politikanın yakınlaştığı parti sistemlerinden yararlanıyor. Yakın gelecekte, AB'nin kötüleşen sosyo-ekonomik durumu uç sola (özellikle de

popülistlere) yönelimi arttırabilir. Dahası, artan oranda konsolide olmuş bir uç sol, önümüzdeki AB seçimlerini ve AB Anayasası ile Lizbon Sözleşmesi hakkındaki tartışmaları harekete geçmek için kullanma eğiliminde olacaktır. Anayasa Sözleşmesi tartışmaları seçkin bir tarzla yürütülürse -örneğin İrlanda istediği cevapları alana kadar yeniden oylamaya yapmak konusunda zorlanıyormuş gibi görünüyor- bu, uç solun cazibesini arttırabileceği gibi daha statüko karşıtı bir zeminde harekete geçmesini de mümkün kılabilir.

5. Artık radikal sol partilerin temel '*raison d'être*'i devrim değil, çevreci, feminist, AB'ye karşı kuşkucu, parlamento dışı gruplarla birlikte hareket ederek sağlanacak sosyal demokrat refah ilkelerinin korunması ve geliştirilmesi. Bu nedenle gözlemciler ve politikacılar uç solu daha iyi anlayarak yanıt oluşturmalı. Umutlarını kaybederek radikal solun, demode, yakın zamanda çökmeye, yok olmaya mahkûm bir Sovyet kalıntısı ya da aşırı sağ gibi çağdaş demokrasi için bir tehdit olduğu düşünüldüğünde, Keynesçi politikaların uygunluğundan şüpheye düşülebilir ancak uç solun söylemindeki konuların çoğu düşünülenin tersine, katılıma, kapsayıcılığa, politik sistemin demokratikleşmesine vurgu yapıyor.
6. Sosyal demokrat partilerin politikaları solun yörüngesini doğrudan belirliyor. Özellikle hareket gerçekten ya da arızı olarak sağa yöneldiğinde oluşan boşluk, sosyal demokratların terk ettiği ilkeleri ve değerleri savunma iddiasındakilerce dolduruluyor. Sonuçta, sosyal demokratlar bu alan için rekabet ederek son yıllardaki stratejilerini, gözden geçirmeyi ya da en azından yeniden formüle etmeyi mi, yoksa bu alanı tümüyle terk edip radikal sol partilerin sürekli olarak sinir bozucu bir edayla var olmalarını kabul etmeyi mi düşündüklerine karar vermeli.
7. Yakın zamanda, uç solun popülaritesinin sosyal demokratları sollaması düşük bir ihtimal. Zira sosyal demokrat partiler hâlâ çok daha büyük, daha fazla iktidar deneyimleri, politik, ekonomik örgütlenmeleri -buna sendikalarla devam eden ilişkileri de dâhil- ve esneklikleri var. Ancak merkezle uç sol arasındaki dengede kimi hassas oynamaların süreceğini umabiliriz.
8. Karşıtlarının sert mücadelesi, uç solu Avrupa politik arenasında marjinalleştirme ya da şeytanlaştırma girişimleri, işe yaramayacağı gibi

geri de tepebilir. Zira en etkin, dinamik ve başarılı olanlar Stalinistler ya da anti-demokratik aşırılıkçılar -aktivistlerinin küçük bir bölümü bu türden yönelimlere sahip olsalar da- değil. Hatta marjinalleştirme girişimleri uç solun, dışlanmış kurbanlar imajını destekleyebilir.

9. Aynı şekilde, genel olarak sosyal demokrat partileri, merkez partileri olarak yeniden konumlandırıp 'solculuğa' savaş açarak sol kimliği ve bütünlüğünü önemsizleştirmek de kısa vadede uç solun hareket alanını kısıtlayarak yönünü kaybetmesini sağlayabilir. Ancak solun geleceği açısından sağlam bir temel sunmaz, özellikle de bu tür reform sosyal demokrat partinin destekçilerinin bir kısmının da tepkisini çekiyorsa. Hatta uzun vadede, sağdan ya da soldan, muhalif ve popülist partilerin oylarının artmasına neden olur.
10. Aslında, uç solla uğraşmanın en iyi yolu, onunla tekil olaylar ekseninde pragmatik ilişkiler kurmaya çalışmak, normal bir politik aktör olarak yaklaşmak, gerekli olduğunda işbirliği yapmak, münazara ve diyalog aracılığıyla ilişkilenecek, uygun koşullarda muhtemel koalisyon ortağı olarak değerlendirmek. Bu yöntem de her zaman tutmayabilir. Örneğin Yunanistan ve Portekiz komünistlerinin politikaları en kabul edilemez olanları. Ancak uç sola yapılacak halkla ilişkiler takviyesi, onu sürekli muhalefet etme ve dışarıdan konuşma lüksünden mahrum ederken politikalarını test etme ve ılımlılaştırma imkânı verecektir. Başka koalisyon seçenekleri -her şeyden öte sosyal demokrat politikacılar- için esneklik sağlayacak ve belki de sol-sol ortaklığından karşılıklı stratejik ve taktik faydalar ortaya çıkabilecektir.
11. Uzun vadede, uç sola yönelim AB'nin ve ulusal politik sistemlerin ve çağdaş sosyal demokratların geniş çaplı sorunlardan bağımsız düşünülemez. Temelindeki nedenler: Statüko karşıtı tavır, sosyo-ekonomik bunalım, ana akım politik aktörlerin -en çok da sosyal demokratların- gitgide daha teknokratlaşarak birbirine benzemesi ve yurttaşların küreselleşme karşısında kendilerini savunmasız hissetmesi. Bu duygulara hitap edecek somut politikalar geliştirmek kolay değil ancak 'AB'yi demokratikleştirecek' önlemler almak, kurumları ile karar alma süreçlerini şeffaflaştırmak ve 'insanlara yaklaştırmak' mümkün. AB başkanını seçmek ya da AB parlamentosunu tek bir yere taşımak gibi belalı konuları tekrar gözden geçirme zamanı mı? Avrupa sosyal

* *Raison d'être*: Varoluş nedeni. (ÇN)

demokrasinin özelleştirmeler, piyasa mevzuatı ve kademeli vergilendirme gibi, özellikle de denetimsiz küresel kapitalizmin güncel travmaları karşısındaki -artık refleks olarak pek eleştirilmeyen- tutumu üzerine yeniden düşünme zamanı mı? Çağdaş sosyal demokrasi için, daha popülist olma, kimlik sorunlarıyla daha doğrudan ilgilenme, politik seçkinlerle halk arasındaki mesafeyi görme, belki de bir dereceye kadar kendi yerel demokrasisini, toplumu ve hatta parlamento dışı kimliğini güçlendirmeye çalışma zamanı mı? Bu sorulara ne cevap verilirse verilsin, politikacılar -özellikle de sosyal demokratlar- bu sorunlarla sistematik olarak ilgilenmeye başlamadıkları sürece uç sol büyümeye devam edecek.

9 Ek

AKEL: Çalışanların İlerici Partisi (Kıbrıs)
 BE: Sol Blok (Portekiz)
 EACL: Anti Kapitalist Avrupa Solu
 EL: Avrupa Sol Partisi
 EL: Kızıl Yeşil İttifak (Danimarka)
 GUE / NGL: Birleşik Avrupa Solu Konfederal Grubu
 /İskandinav Yeşil Sol
 KKE: Yunanistan Komünist Partisi
 KSCM: Bohemya ve Moravya Komünist Partisi
 KSS: Slovakya Komünist Partisi
 LSP: Letonya Sosyalist Partisi
 NELF: Yeni Avrupa Sol Forumu
 NPA: Yen Anti-Kapitalist Parti (Fransa)
 PCE: İspanyol Komünist Partisi
 PCF: Fransız Komünist Partisi
 PCI: İtalyan Komünist Partisi
 PCP: Portekiz Komünist Partisi
 PdCI: İtalyan Komünist Partisi
 PRC: Komünist Yeniden İnşa Partisi (İtalya)
 SF: Sosyalist Halkın Partisi (Danimarka)
 SP: Sosyalist Parti (Hollanda)
 SSP: İskoç Sosyalist Partisi
 SV: Sosyalist Sol Parti
 SYN: Sol Hareketlerin ve Ekolojinin Koalisyonu
 (Synaspismos) (Yunanistan)
 V: Sol Parti (İsveç)
 VAS: Sol İttifak (Finlandiya)
 VG: Sol-Yeşil Hareket (İzlanda)
 ZRS: Slovak İşçiler Birliği

10 Kaynakça

Abedi, Amir (2004): *Anti-Political Establishment Parties: A Comparative Analysis*, Londra

Bale, Tim; Dunphy, Richard (2007): "In from the Cold: Left Parties, Policy, Office and Votes in Advanced Liberal Democracies since 1989." Yazı PSA'nın "Radikal Sol Partiler ve Hükümet Katılımı Üzerine" atölyesinde sunuldu.

Betz, Hans George (1994): *Radical Right Populism in Western Europe*, New York

Botella, Joan Botella; Ramiro Luis (ed.) (2003): *The Crisis of Communism and Party Change. The Evolution of West European Communist and Post-Communist Parties*, Barcelona

Canovan, Margaret (1981): *Populism*, Londra

Canovan, Margaret (2002): "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy" *Political Studies*, Sayı: 47 (1), (2002): 2-16

Coffe, Hilde (2008): "Social Democratic Parties as Buffers against Extreme Right: The Case of Belgium." *Contemporary Politics* 14(2) (Haziran 2008): 179-85

Cruddas, John (2008): "How Did We Become the Party of the Establishment?" *The Independent*, 12.9.2008: 37

Dunphy, Richard; Bale, Tim (2007): "Red Flag Still Flying? Explaining AKEL-Cyprus' Communist Anomaly" *Party Politics* Sayı: 13 (3) (2007):287-304

Hough, Dan; Koss, Michael; Olsen, Jonathan (2007): *The Left Party in Contemporary German Politics*, Basingstoke

Mahr, Alison ve Nagle, John D. (1995): "Resurrection of Successor Parties and Democratization in East Central Europe, *Communist and Post Communist Studies* Sayı: 28 (4), 393-410

Mudde, Cas (2004): "The Populist Zeigst", *Government & Opposition* Sayı: 39 (3) (2004), 541-63;

Mudde, Cas (2007): *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge

Müller- Rommel, Ferdinand (1998): "Explaining the Electoral Success of Green Parties: A Cross National Analysis", *Environmental Politics* Sayı: 7, 145-54

Künye:

Friedrich-Ebert-Stiftung
Derneđi Türkiye
Temsilciliđi - İstanbul
Cihannüma Mah. Mehmet
Ali Bey Sk. No:12 D:5
34353 Beşiktaş / İstanbul

www.festr.org

Sipariş için:

Friedrich-Ebert-Stiftung
Derneđi Türkiye
Temsilciliđi - İstanbul
Cihannüma Mah. Mehmet
Ali Bey Sk. No:12 D:5
34353 Beşiktaş / İstanbul

E-Mail: contact@festr.org

Fax: +90 212 258 70 91

**Bütün metinleri aşağıdaki adresten
temin edebilirsiniz:**

www.fes.de/ıpa

Bu yayında ifade edilen görüşler
yazarın kendi görüşleri olmakla
beraber Friedrich-Ebert-Stiftung
Derneđi'nin görüşleri ile birebir
uyuşmayabilir.